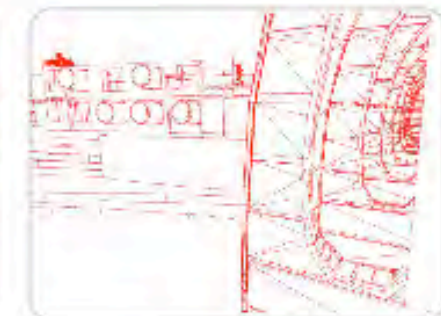
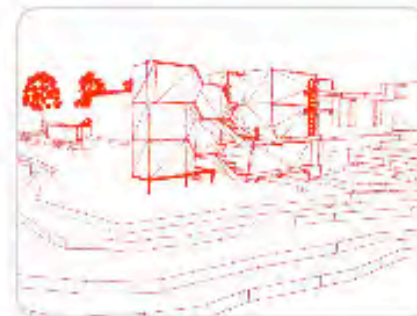
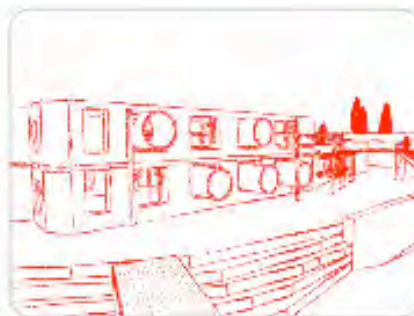
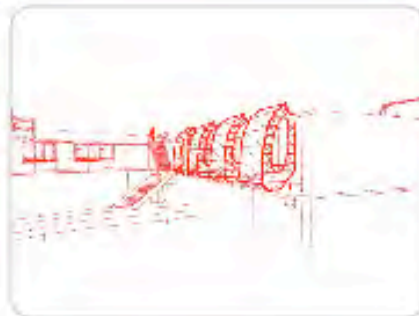
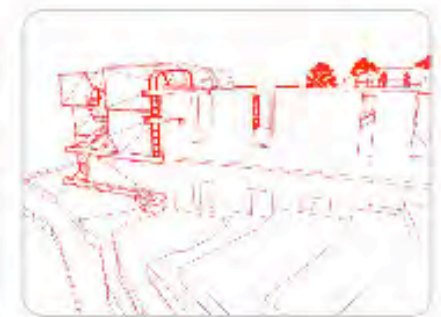
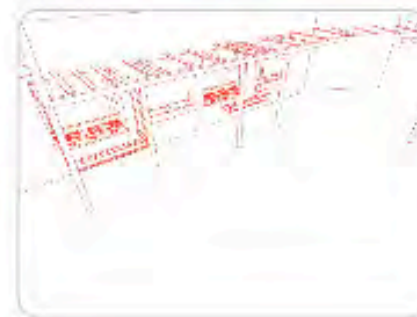

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:	ΠΑΝΤΕΛΙΔΟΥ ΝΑΤΑΛΙΑ	επιβλ.	Κοττώνης Ζήσης

ΠΑΡΑΣΙΤΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗ: ΣΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΡΕΙΒΑΤΕΣ ΠΗΛΙΟΥ
στο ερειπωμένο σανατόριο, Χάνια Πηλίου

ΠΑΡΑΣΙΤΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗ: στάσεις για τους ορειβάτες Πηλίου στο ερειπωμένο σανατόριο
φοιτ. Παντελίδου Ναταλία
επιβλ. Καθηγητής: Ζήσης Κοτιώνης

Περίληψη

Σε ένα εγκαταλειμμένο σανατόριο, με μεγάλη ιστορία από το 1925 ξεδιπλώνεται μία ιστορία που έχει σκοπό να φιλοξενήσει ομάδες ορειβατών ή ακόμα περιπατητές του βουνού που αναζητούν μία προσωρινή διαμονή.

Το σανατόριο βρίσκεται στο δάσος του Πηλίου, στο χωριό Χάνια και αποτελεί πλέον μία συνέχεια του τοπίου καθώς η φύση έχει διεισδύσει στο ερείπιο. Η αντιμετώπιση λοιπόν για μια επανακατοίκηση συνεπάγεται τη διαφορετική ανάγνωση του τοπίου. Όπως ένας ορειβάτης εκμεταλλεύεται τις πτυχές του εδάφους για να ξαπλώσει, να κοιμηθεί, ν' ανάψει φωτιά, με την ίδια λογική διαμορφώνονται χώροι που εξυπηρετούν ανάγκες, στις εσοχές και τοίχους του κτιρίου, μέσω μιας **παρασιτικής κατοίκησης** γύρω από αυτό.

Σωλήνες ύπνου, σύστημα κουζίνας που ενσωματώνεται στο παράθυρο, μονάδες κατοικίας με αποσπώμενα κρεβάτια από το εσωτερικό του ερειπίου, μονάδες ηλιοθεραπείας που στηρίζονται στο υπάρχον δομικό σύστημα αποτελούν τις βασικές προσθήκες. Στον περιβάλλοντα χώρο 'σκορπίζονται' τα μπάνια με το ιατρείο, το αμφιθέατρο με σκηνή το παλιό πέτρινο τοίχο και ένας σκοτεινός θάλαμος.

Οι κατασκευές και οι ροές στο χώρο ελίσσονται γύρω και πάνω στη ταράτσα του κτιρίου, καθώς την εποχή ακμής του σανατορίου αποτελούσε το πιο βιοτικό χώρο με μοναδική θέα. Εκεί οργανώνονταν συζητήσεις με προσκεκλημένους ποιητές του γιατρού Καραμάνη (ιδρυτή του σανατορίου), εκεί γινόταν και η θεραπεία των ασθενών (ηλιοθεραπεία).

Η φυματίωση αποτέλεσε μεγάλο κοινωνικό γεγονός την εποχή της έξαρσης της και η θεραπεία προϋπόθετε πειθαρχία σε κανονισμούς και μεθόδους.

Σκοπός της επανάχρησης αυτής είναι ο τόπος αυτός να αποτελέσει ένα καταφύγιο στο βουνό, όπως κάποτε αποτέλεσε ένα 'κοινωνικό καταφύγιο'. Οι χρήστες χρησιμοποιούν τις μονάδες τους ατομικά, στο πλαίσιο όμως μιας ομαδικής κατοίκησης και συμβίωσης. Οι διαστάσεις και οι κλίσεις των μονάδων είναι μελετημένες ώστε το σώμα να 'φωλιάζει' και να κάνει τις λειτουργίες με τις ελάχιστες διαστάσεις του χώρου.

Η προβλεπόμενη χρήση για τους ορειβάτες συμπίπτει με το γεγονός ότι ο τόπος γύρω από το σανατόριο χρησιμοποιείται για κατασκήνωση και πεζοπορία.

Το όραμα του γιατρού Καραμάνη ήταν να εξαλειφθεί η ασθένεια ης φυματίωσης και στο μέλλον να μπορούν να χαρούν όλοι αυτό το τόπο περισυλλογής, ηρεμίας και ανάπαυσης.

PARASITE ARCHITECTURE: resting areas for the climbers of mount Pilion around the ruined sanatorium
student: Pantelidou Natalia
supervisor professor: Zisis Kotionis

Summary

In an abandoned sanatorium, with a great history from 1925 has been 'directed' a story that aims to host teams of climbers or still walkers of mountain that seek a temporary habitation.

The sanatorium is in the woods of mount Pilion, next to Hania village and it seems as to be a part of land as nature has penetrated in the ruins. Therefore, the approach for a rehabilitation is connected to a different approach of the landscape.

As a climber uses the aspects of ground for sleeping, resting, turning on a light, with this same way are shaped spaces that serve needs, in the 'holes' and on the walls of the old building. A **parasite architecture** around this.

Sleeping tubes, a cooking system in the window, units of residence with 'extracted' beds from the interior of the ruins, sun-units supported on the existing structural system they constitute the basic additions systems. In the surrounding space 'are dispersed' the bathrooms with the surgery, the amphitheatre using as a stage the old- stone wall and a camera obscura.

The constructions and the movements of the building are supported on and around the existing terrace as the time of acme of sanatorium was the most biotic space with a unique view. There, were organised conversations with guest poets of the doctor Karamanis (founder of sanatorium), there was held the therapy of the patients (sunbathing).

Tuberculosis caused a great social problem and exclusion and it's therapy presupposed discipline in regulations and methods.

The reuse of the space aims that this place is going to be a shelter in the mountain, as in the past was a 'social shelter'. The users use their units individually in a way of a collective living. The dimensions and the inclinations of the additional structures are studied in order that the body finds it's place and does the functions in a way that uses the minimal dimensions.

The proposed use for the climbers coincides with the fact that the surrounding area is now used for camping and walking.

The great dream of Karamanis was that illness of tuberculosis would have been eliminated and on the future everyone to be able to enjoy this peaceful place of meditation, calm and rest.

ΣΑΝΑΤΟΡΙΟ ΠΗΛΙΟΥ 'Η ζωοδόχος πηγή'

Στις 2 Μαΐου του 1909 άρχισε τη λειτουργία του το πρώτο σανατόριο ύψους στην Ελλάδα, πάνω στο Πήλιο, στα 1200 μέτρα, από το γιατρό Γ.Καραμάνη. Ουσιαστικά, *ένα χάνι μετετράπη σε σανατόριο με 2-3 κρεβάτια.*

Ο ιεραποστολικός ζήλος του γιατρού φούντωνε ολοένα και μοναδική του φροντίδα ήταν πως θα βελτίωνε τις κτιριακές εγκαταστάσεις και μαζί και τη παροχή της ανάλογης ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Οι συνθήκες δύσκολες όχι μόνο λόγω του βαρύ χειμώνα που ακολούθησε, την έλλειψη δρόμων επικοινωνίας, αλλά και της έντονης αντίδρασης των κατοίκων των γύρω χωριών που δυσχέραιναν τα πρώτα βήματα του γιατρού. Χαρακτηριστικές είναι οι διαμαρτυρίες και συγκεντρώσεις στη πλατεία του χωριού Δράκεια, τόπο καταγωγής του Καραμάνη.

Η άγνοια για τη φυματίωση ήταν μεγάλη, το 'χτικιό', όπως το αποκαλούσαν, ενώ ο γιατρός μάταια προσπαθούσε να πείσει τους συγχωριανούς του πως οι βάκιλοι του Κωχ δεν πετούν στον αέρα. Ένα σημαντικό ρόλο παίζει η ψυχική κατάσταση του ατόμου που θα προσβάλλει. *'Πρώτα γιατρέψω τη ψυχή κι ύστερα το σώμα του φυματικού'*, ήταν μία από τις χαρακτηριστικότερες φράσεις του Καραμάνη.

Η επαφή με την επιστήμη του υπήρξε συνεχής και όλα τα καινούρια επιτεύγματα της, έβρισκαν σ' αυτόν πρόσφορο έδαφος. Ανήσυχο πνεύμα, όπως ήταν, διατηρούσε επαφή με τις σύγχρονες του επιστημονικές εξελίξεις. Μέσα του έκαιγε η 'ιερή φλόγα' για μια αρρώστια που είχε πολλά θύματα τόσο στη περιφέρεια του, όσο και στον υπόλοιπο κόσμο¹. Είχε παρακολουθήσει και μελετήσει καλά τη φυματίωση και είχε ακούσει πολλά για τα περίφημα της Ελβετίας (Davos, Arosa, Wienerwald κ.α.), κάποια από τα οποία αργότερα και επισκέφτηκε στα πλαίσια της έρευνας του και αλληλογραφούσε.

Ο ζωογόνος αέρας του Πηλίου ήταν καθοριστικός παράγοντας για την ίδρυση του σανατορίου.

¹ Η θνησιμότητα στην Αθήνα το 1905 αντιστοιχούσε σε 500 θανάτους ανά 100.000 κατοίκους. Ο Βόλος την ίδια εποχή είχε 23.000 κατοίκους.

1. Γ.Καραμάνης
(αρχείο ΔΗ.ΚΙ.)

2. τοποθεσία σανατορίου

3. σανατόριο 1930

4. Κ.Κούμουλος και Γ.Καραμάνης
(αρχείο οικογένειας Μ.Κ.Κούμουλου)

Το σανατόριο Πηλίου 'Η Ζωοδόχος Πηγή', όπως το ονόμασε ο Καραμάνης, άρχισε με το καιρό να καθιερώνεται ως νοσηλευτικό ίδρυμα και ν' αναγνωρίζεται η προσφορά του στην περίθαλψη των φυματικών. Ο ίδιος κάθε τόσο πρόσθετε κι άλλα δωμάτια και εξέτεινε τις εγκαταστάσεις. Η εμπειρία του πάνω σε κλινικές παρατηρήσεις πλουτιζόταν συνεχώς, μελέτες του δημοσιεύονταν σε ελληνικά και ξένα περιοδικά. Στις 12 Μαΐου του 1912, πραγματοποιήθηκε το Β' Πανελλήνιο Συνέδριο 'κατά της Φυματιώσεως', όπου διάσημοι γιατροί αφηφώντας όλες τις σωματικές ταλαιπωρίες, κατέφτασαν στο Σανατόριο.

Το συνέδριο εκείνο στάθηκε αποφασιστικό για την επιστημονική καθιέρωση του Καραμάνη και την κατοπινή πορεία του Σανατορίου. Ο ίδιος επισκέπτεται το 1915 την Ελβετία και φέρνει μαζί του το πρώτο μηχάνημα τεχνητού πνευμοθώρακα, απαραίτητου για την ίαση των φυματικών. Την ίδια χρονιά πρόσθεσε δύο καινούριες, οργανωμένες πτέρυγες, εφοδιασμένες με όλα τα σύγχρονα μέσα της επιστήμης και της υγιεινής. Άρρωστοι, όχι μόνο από την Ελλάδα αλλά και από τη Μέση Ανατολή και τα Βαλκάνια άρχισαν να προσέρχονται στο Σανατόριο Πηλίου.

Το 1917 διέθετε ήδη 50 κλίνες, στοά αεροθεραπείας και ηλιοθεραπείας καθώς και εργαστήριο με μηχανήματα για τις απαραίτητες εξετάσεις. Χάρη στον άμετρο ιεραποστολικό του ζήλο και με μοναδική αφοσίωση στην επιστήμη του, ο Καραμάνης, μακριά από το κόσμο, πάνω σε ένα βουνό το περισσότερο καιρό αποκλεισμένο συγκοινωνιακά, χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα τα πρώτα 15 χρόνια λειτουργίας του σανατορίου και με τους κατοίκους των γύρω χωριών εχθρικά διακείμενους απέναντι του, κατόρθωσε να θεμελιώσει ένα πρωτόγνωρο για το καιρό του, νοσηλευτικό ίδρυμα. Η συναισθηματική πρώτα ανακούφιση, με τις συχνές, χωρίς ωράρια επισκέψεις, η ανθρώπινη επαφή ήταν το πρώτο βήμα για τη γιατρεία.

5. Γ. Καραμάνης και Κ. Κούμουλος
(αρχείο οικογ. Μ.Κ.Κούμουλου)

6. Γιατροί με νοσηλευτικό προσωπικό και ασθενείς

7. Στο νεκροταφείο του σανατορίου

Ο ίδιος ο γιατρός παρέμεινε μακριά από τις κοινωνικές δοσοληψίες, τις χαρές της ζωής, θυσίασε τη δική του κοσμική ευτυχία και αρνήθηκε πεισματικά την ακαδημαϊκή καριέρα, προκειμένου να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο γιάτρεμα των φυματικών. Παραμένοντας λοιπόν στο βουνό, το 1925 γίνεται η προσθήκη της κατοικίας και ιατρείου του. Το 1927 γίνεται μία ακόμα προσθήκη πτέρυγας από τον Α.Κριεζή, ενώ το 1930 το σανατόριο παίρνει τη τελική του μορφή από τον Γ.Κοντοστάνο.

Σημαντικό ρόλο επίσης έπαιξαν οι υπηρεσίες της Α.Σικελιανού που καταφτάνει στο ίδρυμα το 1919 και προστίθεται στην ομάδα του προσωπικού. Αργότερα γίνεται η γυναίκα του γιατρού Καραμάνη (μετέπειτα χήρα του ποιητή Σικελιανού) και αναλαμβάνει το Πρεβαντόριο, 'Τα Χελιδόνια', το οποίο χτίζεται το 1937 από τον αρχιτέκτονα Σακελλάριο, με δυνατότητα φιλοξενίας ασθενικών παιδιών.

Το σανατόριο γνώρισε την ακμή από το 1922 και ήταν συγχρόνως ένας τόπος συνάθροισης για διάσημα ονόματα της επιστήμης, της τέχνης και των γραμμάτων.

Το πρώτο χτύπημα που δέχεται είναι το 1942 με ανατίναξη της γεννήτριας από τους Ιταλούς, ενώ το 1943 βομβαρδίζεται από τους Γερμανούς ολόκληρο το σανατόριο. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες του γιατρού για ανασύσταση του ιδρύματος, το Σανατόριο σταματά οριστικά τη λειτουργία του το 1968.

8. τελική μορφή σανατορίου
1930 (αρχείο ΔΗ.ΚΙ.)
9. κατοικία γιατρού Καραμάνη
σήμερα (προσωπικό αρχείο)

Η ΖΩΗ ΕΝΤΟΣ

Για να μπορέσουμε να φανταστούμε, να εικάσουμε πιθανότατα τη ζωή στο σανατόριο, κρίνεται απαραίτητο να προσπαθήσουμε πρώτα να ερμηνεύσουμε την έννοια της φυματίωσης στην εποχή περίπου από το 1910. Τότε λοιπόν που ήταν μία θανατηφόρα, και πολλές φορές αθεράπευτη νόσος, οι άνθρωποι, όταν τολμούσαν να το φανερώσουν, προσέφευγαν στα σανατόρια. Αρχικά αυτό ήταν προνόμιο των πλουσίων, μετά όμως την ίδρυση του σανατορίου στα Χάνια από το γιατρό Καραμάνη, οι ελπίδες πολλαπλασιάστηκαν και για τις φτωχότερες τάξεις. Η φυματίωση δηλαδή εκτός από νόσος, αποτέλεσε κι ένα κοινωνικό φαινόμενο, τόσο για τη ζωή εκτός σανατορίων όσο και για τη ζωή εντός.

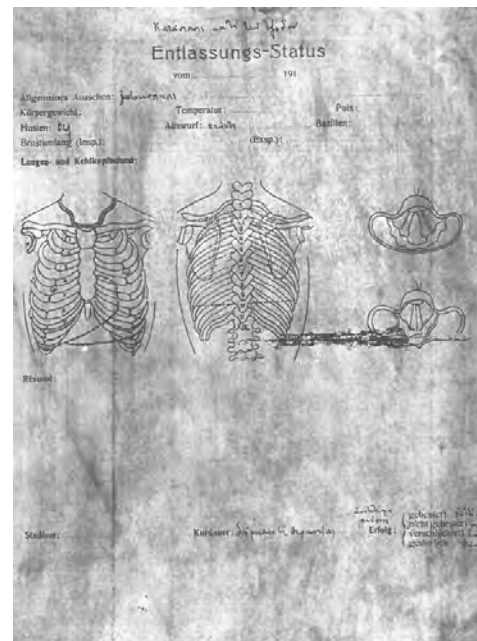
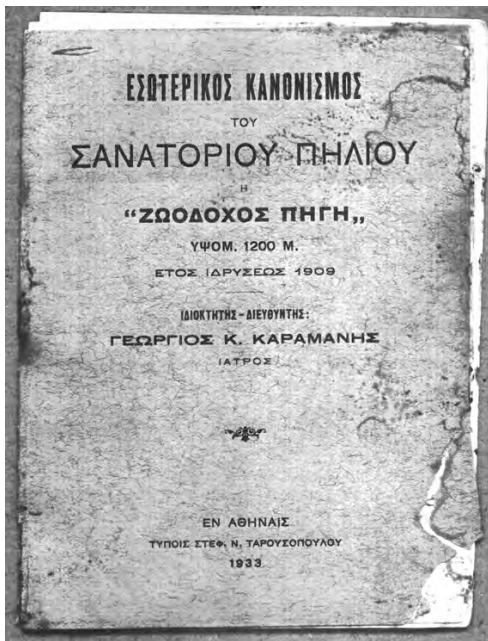

10. εσωτερικό δωματίου
11.12. τραπεζαρία
(αρχείο ΔΗ.ΚΙ.)

κοινωνία

Προκειμένου για τη καταπολέμηση της νόσου, η θεραπεία απαιτούσε μεγάλο υψόμετρο διαμονής, καθαρό αέρα και φυσικά μία προγραμματισμένη διατροφή και δραστηριότητες στα πλαίσια μιας οργανωμένης, αρμονικής και κλειστής κοινωνίας.

Για τη ζωή εντός, μπορούμε μέσα από έγγραφα και απαγορεύσεις τύπου 10λογου να μιλήσουμε για μια κοινωνία σχεδόν ιδανική, με απαράβατους κανόνες, εσωτερικό κανονισμό, αλληλεγγύη, πειθαρχία και αυτάρκεια. Ο δεκάλογος που είχε εκδοθεί από το Πανελλήνιο Σύνδεσμο κατά της φυματίωσης στις αρχές του 20^{ου} αιώνα προέτρεπε τους φυματικούς μεταξύ των άλλων, να κοιμούνται σε χωριστά δωμάτια, καλά σκεπασμένοι με ανοιχτά παράθυρα, να έχουν ιδιαίτερα ποτήρια, πιρούνια, κουτάλια, κλινοσκεπάσματα κλπ. Η έβδομη πρόταση έλεγε πως 'η φθίσης στην αρχή θεραπεύεται με καθαρό αέρα, καλή τροφή και ανάπαυση. Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός συμβούλευε τους ασθενείς να μην τρέχουν, να μη φιλούν ποτέ κανένα, να μη πίνουν οινοπνευματώδη και γενικότερα να έχουν θάρρος. 'Οι φρόνιμοι δύσκολα γίνονται φθισικοί. Οι δε φρόνιμοι φθισικοί δύσκολα αποθνήσκουν από την φθίση. Η θεραπεία της φθίσεως είναι ζήτημα υπομονής και θελήσεως'.

- 12. εσωτερικός κανονισμός
- 13. Δεκάλογος κατά της φθίσεως
- 14. κατάσταση υγείας ασθενούς (Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός)

Τέτοιου είδους κοινωνίες αποτέλεσαν αντικείμενο και της λογοτεχνίας, σε παγκόσμια εμβέλεια. Από τα 'γράμματα στην Άννα', του Α.Σικελιανού² μέχρι τα γράμματα του G.Orwell³, κι από το Γ.Σεφέρη⁴ γράφοντας για το σανατόριο Πηλίου μέχρι το 'Μαγικό Βουνό', του Thomas Mann⁵.

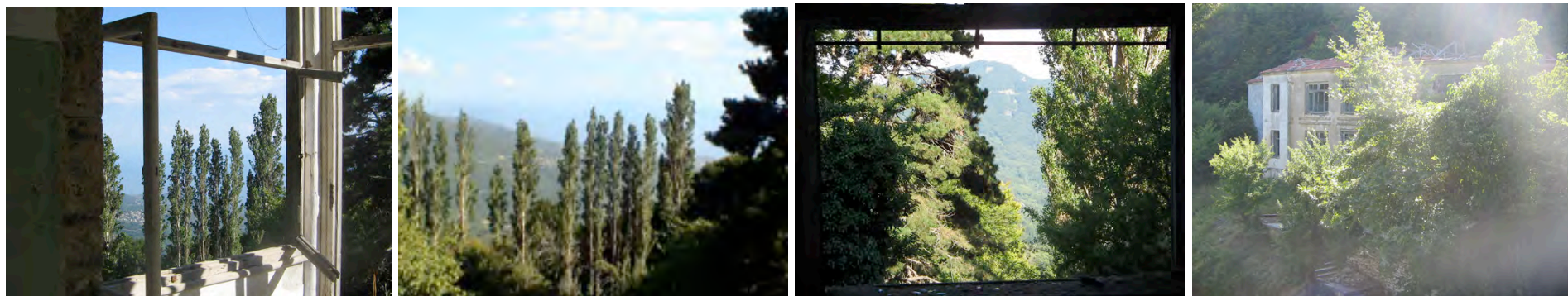
' διάβασμα, πάλι περίπατοι στο άσπρο χάος, πάλι η ζάλη του ύψους και της μοναξιάς.. ' (Α.Σικελιανός)

'..στο κρεβάτι διαρκώς, με ορθάνοιχτα παράθυρα..' (Α.Σικελιανού)

'Ο πιο επίμονος ήχος είναι το τραγούδι των πουλιών..' (G.Orwell)

'Η νόηση ανηφορίζει τις κορυφογραμμές... Αισθάνομαι. Τίποτα άλλο .Μια κατάσταση μουσική.. ' (Γ.Σεφέρης)

'Στοργή, βαθύτατη στοργή, δάκρυα, θάλασσα και βουνά πολύ απαλά..' (Γ.Σεφέρης)

απόψεις από το σανατόριο σήμερα

Οι αισθήσεις σχεδόν κοινές, στην αρχή η δυσκολία της προσαρμογής, έπειτα η αίσθηση της στοργής, η παρατήρηση της φύσης και τα ακούσματα της, τα ανεκτίμητα αγαθά της, ο στοχασμός, ο φόβος. Η ζωή στην ύπαιθρο, σχεδόν πάντα με ανοιχτά παράθυρα, καθισμένοι στις μεγάλες ξαπλώστρες, μετατοπίζοντας τη κοινόβια ζωή κυρίως στις ταράτσες και στις στοές αεροθεραπείας.

² αναφορά στο σανατόριο Πηλίου

³ γράφει από το σανατόριο Cranham το 1949. Πέθανε από φυματίωση λίγο πριν τη σωτηρία της πενικιλίνης, το 1950.

⁴ Μέρης 'Γ, 1934-1940, Σανατόριο Πηλίου

⁵ σε αυτό το βιβλίο περιγράφει τη ζωή στο Davos, σανατόριο της Ελβετίας

Στο 'Μαγικό Βουνό', διακρίνουμε χαρακτηριστικά τις 'διπολικές σχέσεις' που αφορούσαν τη ζωή στο σανατόριο. Ο Thomas Hebsgaard, σε μία ανάλυση του το χαρακτηρίζει ως 'λογοτεχνικό απολίθωμα' που περιέχει διχοτομίες και αντιθέσεις του καιρού του. Το κάτοικο και το καλλιτέχνη, την ηθική και την αισθητική, ενώ το σώμα άρρωστο και εύθραυστο, παρ'όλα αυτά η εμμονή με τη θερμοκρασία του φανερώνει πια τις διαθέσεις του καθενός και αποτελεί ένδειξη της ψυχικής διάθεσης. Παρ'όλη λοιπόν την αλλοίωση στο σώμα, η μέτρηση της θερμοκρασίας, οι ακτινογραφίες, το 'κουκούλωμα' αποτελούν βασικό παράγοντα ενασχόλησης και φροντίδας.

Ο Thomas Mann περιγράφει την ακτινογραφία, ως τη 'διάφανη εικόνα του ανθρώπινου σώματος... τυλιγμένη από το ωχρό και ατμόδες κάλυμμα εκείνης της σάρκας'. Σε μια άλλη περιγραφή αναφέρει, 'βρίσκεσαι ξαπλωμένος στην πολυθρόνα του εξώστη σου, πακεταρισμένος, με χειμωνιάτικο πανωφόρι'. Έτσι λοιπόν, μας κάνει να θεωρήσουμε το σώμα και τη φροντίδα του ως βασικό μέλημα, κάτω πάντα από ένα προστατευτικό μανδύα που περικλείει τα ευαίσθητα ζωντανά όργανα το θώρακα και τους πνεύμονες.

Από την άλλη όμως κρίνεται και η προστασία του πνεύματος και της νόησης, που οι μακροχρόνιες συζητήσεις, στοχασμοί και αναλύσεις τείνουν να 'επισκιάσουν' την αρρώστια και ουσιαστικά να καταστήσουν τη πνευματική θεραπεία, ως μέγα, ιερό σκοπό. Όλα αυτά μαζί εισάγουν στη ζωή των σανατορίων, την έννοια του χρόνου. Ο χρόνος κυλάει αργά, απέναντι στην απειλή της θανατηφόρας αρρώστιας, εμπεριέχει την επανάληψη, 'ως επβεβαίωση της ταυτότητας' και συγχρόνως η έννοια του απορρίπτεται εκεί όπου απαιτείται προκειμένου για τη πρόοδο και την ανάπτυξη.

15. στοά αεροθεραπείας 16. παράταξη ηλιοθεραπείας

Η ζωή στη ταράτσα

Τώρα, όσον αφορά την αρχιτεκτονική του σανατορίου στα Χάνια, από τη μία έχουμε μια λαϊκή αρχιτεκτονική αντιπροσωπευμένη από πρωτοποριακά ρεύματα, από την άλλη χρήση τόσο του μπετόν, όσο και της πέτρας, αλλά παρ' όλα αυτά με μία βιοκλιματική αντιμετώπιση για τον αερισμό και τη θέρμανση, όσον αφορά το προσανατολισμό, την θέση των ανοιγμάτων, διαδρόμων κλπ. Οι ταράτσες μεγάλης επιφάνειας, τα μπαλκόνια, μερικά από τα οποία καλύπτονταν με τζάμια για να προστατεύονται οι νοσηλευόμενοι από τις κρύες μέρες παρείχε αντίστοιχες δυνατότητες με αυτές στα διάσημα σανατόρια της Κεντρικής Ευρώπης.

18. απόψη από τη ταράτσα

19. συγκέντρωση ασθενών και προσωπικού

άποψη σήμερα από το βουνό προς τις ταράτσες

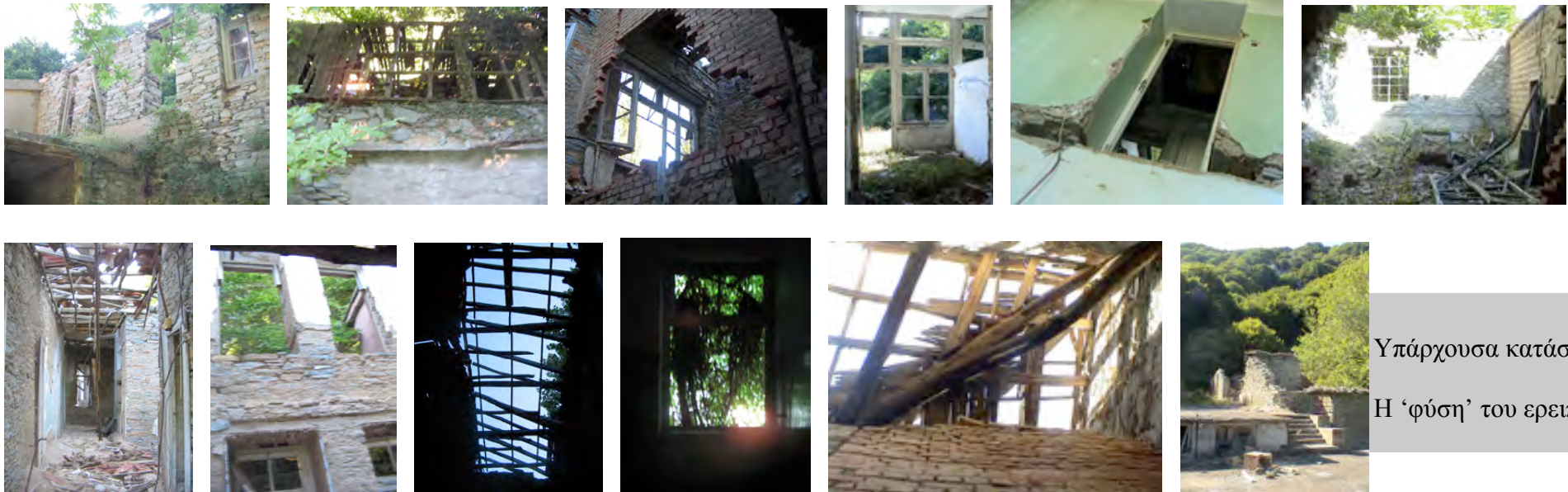
Η μεγάλη ταράτσα ήταν ο χώρος συγκέντρωσης για την ηλιοθεραπεία, αλλά και εκεί όπου έπαιρναν μέρος μεγάλες συζητήσεις. Χαρακτηριστικές είναι οι φωτογραφίες της εποχής, με τους συγκεντρωμένους ασθενείς να απολαμβάνουν τη θέα από ψηλά. Άλλωστε, ας μην ξεχνάμε και πόσοι μεγάλοι ποιητές και άνθρωποι του πνεύματος πέρασαν από εκεί για να στοχαστούν, να συζητήσουν με το γιατρό Καραμάνη και με τους ασθενείς. Στη περιγραφή της άφιξης του Καβάφη στο σανατόριο, αναφέρεται⁶, *'...τους υποδέχτηκαν παραταγμένοι στη μεγάλη ταράτσα.'*, ενώ για την αναμονή του Καραμάνη, *'...τον περιμένει οπωσδήποτε, να έρθει και να μιλήσει και να κοιμηθεί και να μοιραστεί το φαγητό τους, να βρεθούν όλοι μαζί, ασθενείς οδοιπόροι και νοσηλευτικό προσωπικό κάτω από τη σκιά των αιωνόβιων δέντρων και να εκφράσουν από κοινού την ευλογημένη αισιοδοξία και τη πάταξη των ασθενειών τόσο της ψυχής όσο και του σώματος.'*

⁶ Α.Σαράφη, Platanus Orientals, σελ.479

Έτσι, είναι η ζωή στο βουνό, η άπλετη θέα προς τη θάλασσα, η ασθένεια και η θεραπεία, η σωματική αλλά και η πνευματική ίαση, η ιατρική και η λογοτεχνία. Ο χαρακτήρας της ζωής δεν επικεντρώνεται μόνο στην ιατρική, αλλά οι αρκετοί επισκέπτες και φίλοι του γιατρού Καραμάνη, αντιπροσωπεύουν το πνευματικό κόσμο της εποχής, που μαζί με τους ασθενείς αποτελούν 'τη κοινωνία του βουνού'. Τέλος η πρωτοπορία του σανατορίου αυτού επισφραγίζεται με το ζήλο των γιατρών του στο τομέα της εξέλιξης της επιστήμης, ώστε να επισκέπτονται σανατόρια του εξωτερικού και να εξελίσσουν την έρευνα, δημιουργώντας έτσι ένα ακόμα κύκλο, τον διεθνιστικό.

ΕΠΑΝΑΚΑΤΟΙΚΗΣΗ

Στη μελέτη για μια πιθανή επανακατοίκηση, σημαντικό ρόλο παίζει η ταυτότητα της νέας κοινωνίας, ομάδας που θα κατοικήσει το ερείπιο. Σημαντικός ρόλο έχει η τάρατσα, ο χώρος συνάθροισης, ως ο νέος εν δυνάμει συνδετικός τόπος των λειτουργιών κατοίκησης. Τέλος, στο πλαίσιο μιας συγκέντρωσης, κρίνεται απαραίτητο να εξελίσσεται η γνώση και να παρατείνεται η παραμονή.

Υπάρχουσα κατάσταση:
Η 'φύση' του ερειπίου

αντιμετώπιση

Ο σχεδιασμός της επανακατοίκησης του σανατορίου, δεν θα μπορούσε παρά να αντιμετωπιστεί με τρόπο σύγχρονο. Η ίδρυση του σανατορίου στην εποχή του, οι παροχές του και ο τρόπος λειτουργίας του κτιρίου αποτελούν μία νεωτερικότητα, που οφείλει να επικρατήσει ξανά, για λόγους μνήμης, αλλά και για λόγους προσαρμογής του ερχόμενου κάτοικου της πόλης.

Ο Γ. Σεφέρης, όταν πρωτοεπισκέφτηκε το σανατόριο στα Χάνια, έγραψε πως *‘Το ξάφνιασμα από την ασυνήθιστη για μένα φύση, από καινούριες αισθήσεις, με απλώνει τυφλό’*, ενώ στο Μαγικό Βουνό, ο Thomas Mann στο πρόσωπο του Χανς Καστόρ (αρχικά ως επισκέπτη), αναφέρει πως *‘θα χρειαζότανε περισσότερος καιρός από το δικό μου εδώ, για να εγκλιματιστεί κανείς και να τελειώνει με τις εντυπώσεις του’*. Σε κάποιο άλλο κεφάλαιο μιλάει για το *‘αίσθημα να ανήκεις σε ένα μέρος και χρόνο που έχει σταματήσει –το αίσθημα ν’ανήκεις σε ένα κόσμο που δεν υπάρχει πα αλλά συνεχίζει να κυνηγάει το παρόν σαν φάντασμα’*.

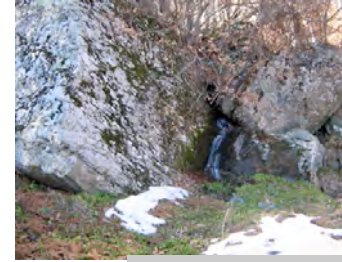
Συνεπώς κουβαλάμε τα βιώματα μας και τις προελεύσεις μας και στη περίπτωση ενός επισκέπτη, που έρχεται για έρευνα και σύντομη κατοίκηση, η προσαρμογή αυτή θα έπρεπε να διευκολυνθεί, όπως θα έπρεπε να διερευνηθεί ο ρόλος των βιωμάτων της πόλης στη φύση, της κοινόβιας ζωής, της απομόνωσης. Άλλωστε για να μπορέσουμε να δούμε το κόσμο και να τον αφογκραστούμε, θα πρέπει πρώτα να αποστασιοποιηθούμε από αυτόν και η τοποθεσία του σανατορίου μοιάζει ιδανική για τη διερεύνηση αυτή. Έτσι λοιπόν στο σανατόριο θα φιλοξενοούνται ελεύθερα κάθε μορφής άνθρωποι που γενικότερα προβληματίζονται με θέματα της σύγχρονης ζωής και επιστροφής σε πρωταρχικές δομές, όπως σχεδόν κάνει ο Thoreau, στο *‘Η ζωή στο δάσος’*⁷.

Τέλος η εξέταση της φύσης(αισθήσεις, δυνατότητες, οπτικές) και η εξέταση του σώματος(κλίση, διαστάσεις, προστασία) αποτελεί βασικό μέλημα, ώστε να γίνει η βιοματική μεταφορά της, στην νέα μορφή κατοίκησης. Άρα λοιπόν δεν επιστρέφουμε στη φύση να τη κατοικήσουμε με αντίσκηνα, αλλά επιστρέφουμε με γνώμονα από που έχουμε έρθει, να κατοικήσουμε εκ νέου μία νέα ιστορία που θα χτιστεί πάνω στα ερείπια και τα βιώματα του σανατορίου *‘Ζωοδόχου Πηγής’*, ως *‘κέντρο ενός ενοποιημένου κόσμου’*⁸, τον οποίο ονειρευόταν και ο Α. Σικελιανός.

⁷ Henry D. Thoreau, Walden. Στο βιβλίο αυτό ο Αμερικανός συγγραφέας περιγράφει τη ζωή στο δάσος και ανακαλύπτει τη δύναμη της φύσης, υιοθετώντας ένα τρόπο ζωής που έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα εκβιομηχάνισης της εποχής του.

⁸ αναφορά στο μεγάλο όνειρο του Σικελιανού για την ανασύσταση του κόσμου με κέντρο τους Δελφούς, τη δημιουργία ενός ομφάλιου λώρου που θα συνδέσει τον αρχαίο κόσμο με τον νεότερο, που θα ενώσει το Πνεύμα και τη Πράξη, τον άνθρωπο και τον Θεό.

Στα πλαίσια αυτής της ολότητας, αντιμετωπίζεται και το ίδιο το κτίριο, το οποίο έχει εντρυφήσει μέσα στο τοπίο και με τον ίδιο τρόπο και η φύση μέσα σε αυτό. Καλείται λοιπόν ο χρήστης να τιθασεύσει τη φύση τόσο του τοπίου, αλλά και τη φύση του ερειπίου.

επεμβάσεις στη φύση (περιοχή σανατορίου)
ανθρώπινες και φυσικές διαμορφώσεις

μορφή οργάνωσης της φύσης

αποκατάσταση

Μιλώντας για μια 'αποκατάσταση της φύσης', νοείται μία νέα διαλεκτική κατοίκησης και εξοικείωσης με αυτή. Πιο συγκεκριμένα η κατοίκηση αυτή αποτελεί μία στάση στο βουνό και πιο συγκεκριμένα στο ερείπιο του σανατορίου. Μία στάση η οποία θα περιλαμβάνει δραστηριότητες και διαμονή, με έμφαση στις πιο απλές και λειτουργικές μορφές στέγασης, αλλά και ευελιξίας των ελαχίστων διαστάσεων. Η διαμονή αυτή 'αντιμετωπίζει' το υπάρχον κτίσμα, ως συνέχεια του τοπίου, ως συνέχεια της φύσης. Οι μονάδες κατοίκησης, 'αναπτύσσονται' γύρω, μέσα και ενδιάμεσα στο ερείπιο, σχεδόν παρασιτικά, αλλά με μία διάθεση να προστατέψουν το 'σώμα', τόσο το ανθρώπινο, όσο και του κτιρίου και να το περικλείσουν. Η παρασιτική αυτή αρχιτεκτονική, 'αγκαλιάζει' το άρρωστο, το μίasma, για να το ζωντανέψει ξανά, όπως στη φύση όπου από τους παλιούς καρπούς, θα γεννηθούν οι νέοι και οι παλιοί θα έχουν αφήσει απλά τα ίχνη τους.

Χρήστες-Πρόγραμμα

Συνειρμικά λοιπόν, και το κτίριο αφήνεται να απορροφηθεί από τη γη, αφήνοντας τα ίχνη της παρουσίας του και ζωής του. Μιλώντας για ίχνη στη φύση, παρατηρήθηκε η παρουσία των ορειβατών, γύρω από τη περιοχή του σανατορίου. Πρόκειται για στάσεις διανυκτέρευσης με σκηνές, ή ακόμα απλά περάσματα των διαδρομών τους. Στόχος λοιπόν, τα περάσματα να γίνουν στάσεις διανυκτέρευσης, ενώ η διαμονή να αποτελεί παράλληλα μία αφορμή για περαιτέρω δραστηριότητες, όπως συλλογικό φαγητό, εξερεύνηση-περιήγηση στη φύση-ερείπιο, παρατήρηση, συζήτηση και ξεκούραση.

Αρχικές σκέψεις για μια πιθανή κατοίκηση στη φύση

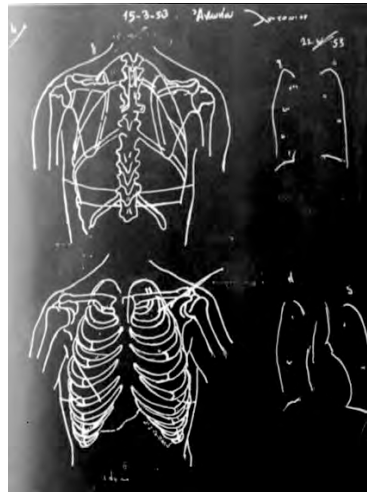
Άλλωστε η δραστηριότητα των ορειβατών ξεκινά σχεδόν παράλληλα, με την ιστορία του σανατορίου καθώς το Μάρτιο του 1930, ξεκινά η πρώτη ομάδα από το Βόλο, επισκέπτεται το σανατόριο του Καραμάνη και καταλήγει στη Πορταριά. Η θέση του σανατορίου αποτελεί βασικό σημείο, καθώς βρίσκεται πολύ κοντά στο χιονοδρομικό κέντρο, στις Αγριόλευκες, αλλά και σχεδόν στη κορυφή του Πηλίου, στα Χάνια, σημείο διακλάδωσης με άλλα χωριά και συνέχιση της πορείας. Μάλιστα με τις νέες μονάδες κατοίκησης, ευνοείται η φιλοξενία και ξένων αθλητών, ενώ στους υπαίθριους χώρους μπορούν να λάβουν μέρος συζητήσεις, προβληματισμοί, μαθήματα διάσωσης αλλά και έρευνες καθώς ο ΕΟΣ Βόλου δραστηριοποιείται τελευταία και στη σπηλαιολογία σε συνεργασία με αρμόδιους επιστήμονες.

Η πειθαρχία και οι κανονισμοί, συνεχίζουν να αποτελούν βασική συνθήκη των δράσεων των ορειβατών, αναβιώνοντας το παλιό 10λογο του σανατορίου με συμβουλές και οδηγίες σ' αυτούς που προτίθενται να εξερευνήσουν το βουνό, να σεβαστούν τους κανόνες προκειμένου να το κατακτήσουν και να επιζήσουν. Η δημιουργία ενός οικισμού για κάθε περιπλανώμενο αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της δράσης, στην οικειοποίηση με τη φύση, στην αναβίωση ενός πεδίου εκπαιδευτικού, κατά συνέπεια και πνευματικού. Να ενθαρρύνει τη *'τη δίψα του ανθρώπου να ζήσει με ακονισμένες τις αισθήσεις..'*⁹
 Ένας τόπος που θα αποτελέσει καταφύγιο για τους περιπλανώμενους και οδοιπόρους του σήμερα, ένας τόπος που αποτέλεσε καταφύγιο για τους ασθενείς και κοινωνικά κατατρεγμένους του τότε.

'..ο οργανισμός του ανθρώπου είναι είναι ένα τέτοιο πολύκλωνο δέντρο.'

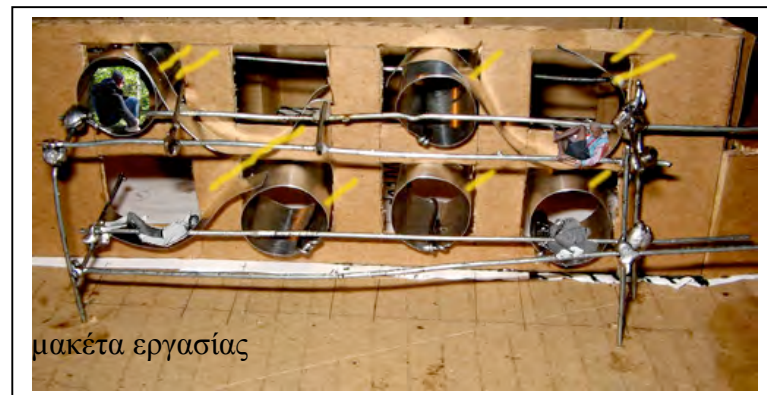
οι πτυχές του ερειπίου ως καταφύγιο/ οπτικές της φύσης

πνεύμονες και σώμα/ η έννοια του περιβλήματος

ξαπλώστρα ασθενούς

μακέτα εργασίας

⁹ Α.Σαράφη, Platanus Orientals, σελ.477

ΠΑΡΑΣΙΤΙΚΗ ΚΑΤΟΙΚΗΣΗ

Με τον όρο 'παρασιτική', εισάγεται μία έννοια κατά την οποία συνυπάρχουν δύο σώματα. Ο 'παρασιτισμός' λοιπόν, κατά τη βιολογία, είναι η κατάσταση κατά την οποία δύο ετερογενείς οργανισμοί αποτελούν μία βιολογική ενότητα κατά την οποία το παράσιτο 'τρέφεται' από το ξενιστή.

Το επιδιωκόμενο λοιπόν στη επανακατοίκηση του σανατορίου, είναι να προκύψει μία κατάσταση ισορροπίας ανάμεσα στο ίδιο το υπάρχον κτίριο-φύση (ξενιστής) και στις προστιθέμενες λειτουργικές μονάδες (παράσιτα). Να προκύψει δηλαδή η 'συμβίωση', κατά την οποία οι δύο οργανισμοί να επωφελούνται αμοιβαία, χωρίς το παράσιτο να λειτουργεί εις βάρος του προυπάρχοντος σώματος.

παρασιτικές μορφές περιοχή σανατορίου

Με έναν ανάλογο τρόπο, 'κινούνται' οι ομάδες ορειβατών στη φύση. Κατασκηνώνουν, διαμορφώνουν για λίγο τις συνθήκες διαβίωσης τους σ' αυτήν, 'εκμεταλλεύονται' τις πτυχές του εδάφους, τη μορφολογία του, τις εσοχές του, βρίσκουν σκιά κάτω από τα φυλλώματα, προστατεύονται στις πλαγιές από τον άνεμο και ανάβουν φωτιά προκειμένου να φτιάξουν φαγητό, να ζεσταθούν και να απομακρύνουν τα άγρια ζώα. Αυτή η μορφή παρασιτικής συμβίωσης παράγει νέες μορφές μεταβαλλόμενης γεωμετρίας.

Εντάσσοντας λοιπόν το ίδιο το ερείπιο στη φύση, με τον ίδιο τρόπο οι προτεινόμενες κατασκευές 'παρασιτούν' σε αυτό σε άμεση εξάρτηση, διευκολύνοντας τη διαβίωση των ορειβατών και διατηρώντας την αρχική μορφολογία του. Τα νέα κελύφη αναπτύσσονται μέσα και έξω από τα όρια του ερειπίου (δέκτη), αφαιρούν κομμάτια από τη ταυτότητα του, ενώ συγχρόνως του προσδίδουν νέα στοιχεία. Η συν-κατοίκηση είναι αμοιβαία και επωφελής. Αν ασπαστούμε τον όρο του Andrew Benjamin¹⁰ ότι ο όρος παράσιτο δεν αναφέρεται αποκλειστικά σε κάτι μετακινούμενο ή εφήμερο, έτσι και οι επεμβάσεις έχουν σκοπό να παρατείνουν τη διαμονή εκεί σε μία διεύρυνση του περιβάλλοντα χώρου και εξάπλωσης σε αυτό.

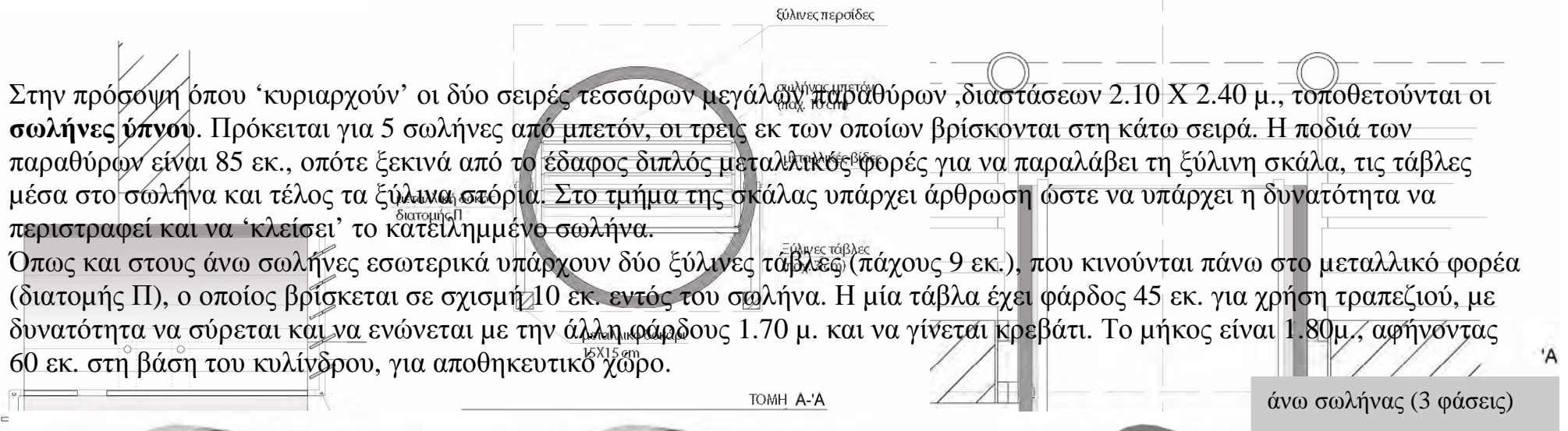
¹⁰ Andrew Benjamin, άρθρο 'Ο Παρασιτισμός στην Αρχιτεκτονική'

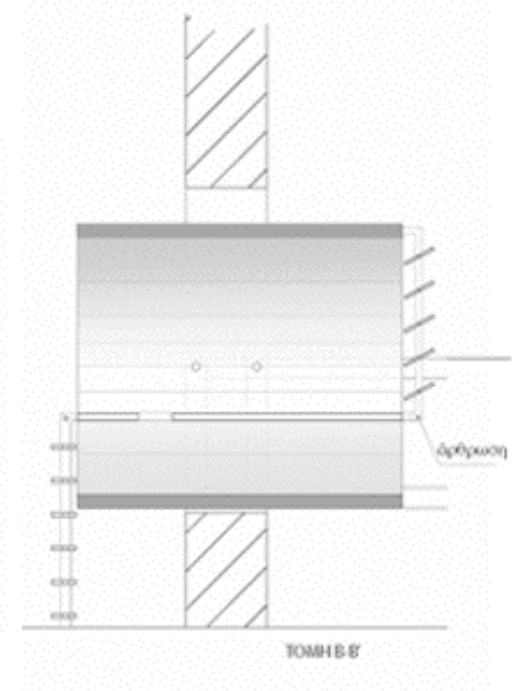
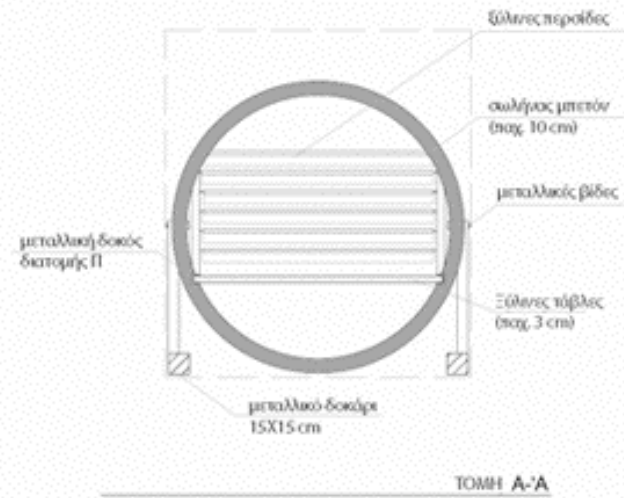
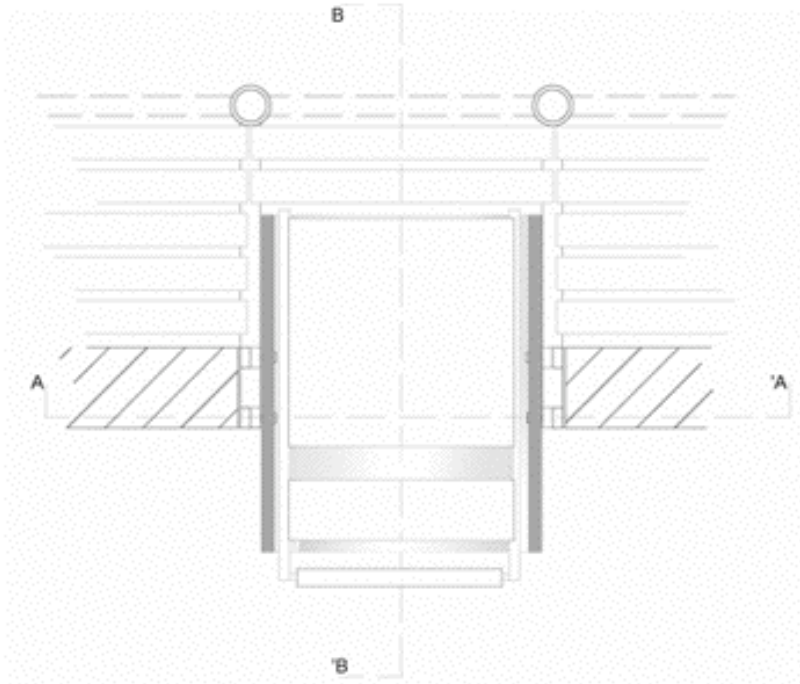
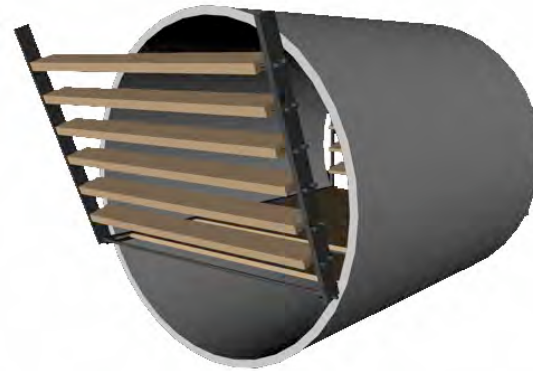
Επεμβάσεις

Η πρώτη επέμβαση ξεκινά στο διώροφο τμήμα Α του κτιρίου (βλ. σχέδια) όπου αφαιρείται η μισογκρεμισμένη στέγη. Στο τμήμα αυτό εν συνεχεία προτείνεται ενίσχυση των περιμετρικών τοίχων με μπετόν (πάχους 10 εκ.). Το τμήμα αυτό αποτελεί και το πιο 'διάτρητο' σε σχέση με το συνολικό όγκο του κτιρίου, καθώς και μετά την αφαίρεση της στέγης, εσωτερικά υπάρχει κενό εφόσον και το μεσοπάτωμα έχει πέσει, λόγω φθοράς.

Στο εσωτερικό μπορεί να δει κανείς τη κατοικία του γιατρού με το κρεβάτι και τα απομεινάρια επίπλων. Επίσης διακρίνονται ο κεντρικός διάδρομος, ενώ από τα παράθυρα η φύση είναι σε συνεχή διάλογο με το κτίριο.

Στην πρόσοψη όπου 'κυριαρχούν' οι δύο σειρές τεσσάρων μεγάλων παραθύρων, διαστάσεων 2.10 X 2.40 μ., τοποθετούνται οι **σωλήνες ύπνου**. Πρόκειται για 5 σωλήνες από μπετόν, οι τρεις εκ των οποίων βρίσκονται στη κάτω σειρά. Η ποδιά των παραθύρων είναι 85 εκ., οπότε ξεκινά από το έδαφος διπλός μεταλλικός φορέας για να παραλάβει τη ξύλινη σκάλα, τις τάβλες μέσα στο σωλήνα και τέλος τα ξύλινα στόρια. Στο τμήμα της σκάλας υπάρχει άρθρωση ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να περιστραφεί και να 'κλείσει' το κατείλημμένο σωλήνα. Όπως και στους άνω σωλήνες εσωτερικά υπάρχουν δύο ξύλινες τάβλες (πάχους 9 εκ.), που κινούνται πάνω στο μεταλλικό φορέα (διατομής Π), ο οποίος βρίσκεται σε σχισμή 10 εκ. εντός του σωλήνα. Η μία τάβλα έχει φάρδος 45 εκ. για χρήση τραπέζιου, με δυνατότητα να σύρεται και να ενώνεται με την άλλη φάρδος 1.70 μ. και να γίνεται κρεβάτι. Το μήκος είναι 1.80μ., αφήνοντας 60 εκ. στη βάση του κυλίνδρου, για αποθηκευτικό χώρο.

Όλο το σύστημα στηρίζεται σε **μεταλλική κατασκευή** που βρίσκεται στο πίσω μέρος της πρόσοψης.

Ένας άλλος λόγος της μεταλλικής κατασκευής είναι να στηρίζει το **διάδρομο**, ο οποίος οδηγεί στους άνω σωλήνες και συγχρόνως ενώνει το τμήμα Α με τη ταράτσα.

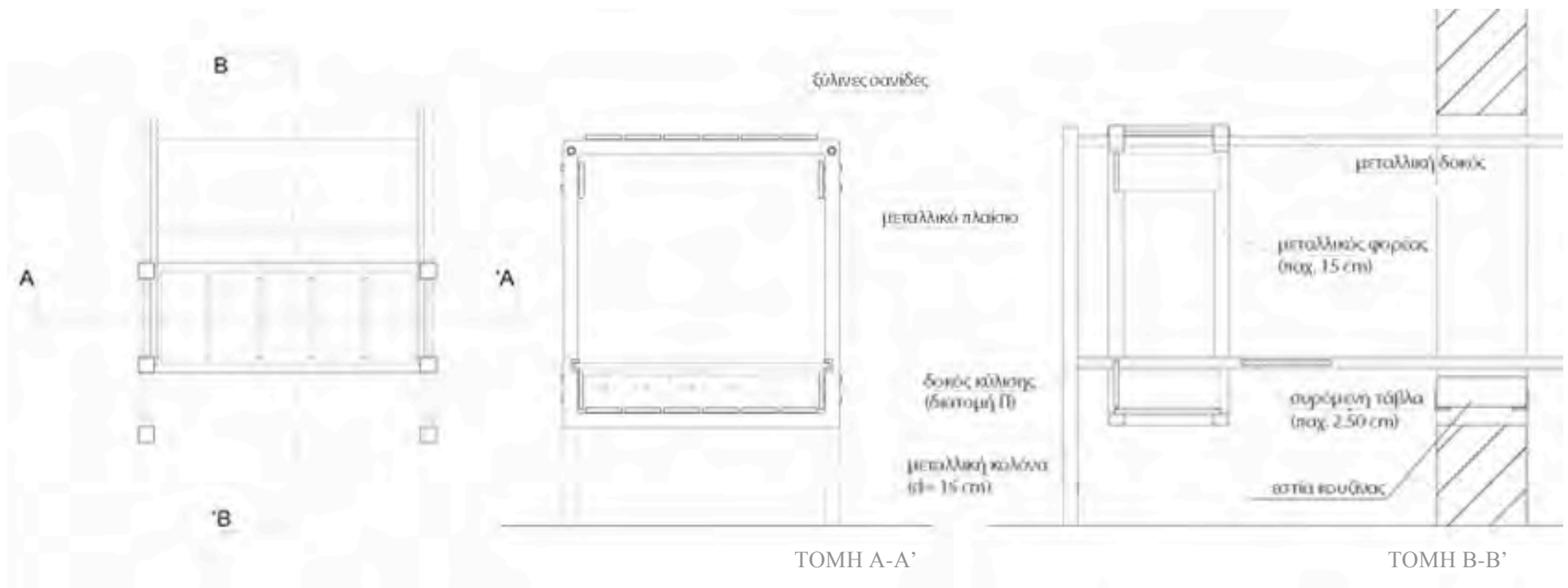
Ο διάδρομος αυτός είναι από ξύλινα σανίδια και κάτω από αυτόν, στα σημεία των κολονών του, διαμορφώνονται οι **κουζίνες**. Κάτω από το στεγασμένο αυτό λοιπόν χώρο, τα υπάρχοντα παράθυρα διαστάσεων 2.20 X 2.10 μ. χρησιμοποιούνται ως προθήκες για τις λειτουργίες της κουζίνας. Σε κολόνες συνδέονται δοκάρια τα οποία ενώνονται με αντίστοιχα κολονάκια, στη πίσω μεριά του τοίχου. Πάνω σε αυτά, 'κινούνται' με κύλιση το κάθισμα φαγητού μαζί με το τραπέζι. Όλο το σύστημα έχει τη δυνατότητα να ανοίγει και να κλείνει, προστατεύοντας τις αντίστοιχες εστίες κουζίνας που είναι εγκατεστημένες στη ποδιά του παραθύρου, ύψους 85εκ. Έτσι στα τέσσερα παράθυρα, υπάρχουν δύο κουζίνες μαγειρέματος με τον εξοπλισμό και στα υπόλοιπα δύο οι νιπτήρες. Η υδραυλική και ηλεκτρονική εγκατάσταση βρίσκονται εντός του κτιρίου.

κουζίνα (κύλιση καθίσματος-τραπέζιού)

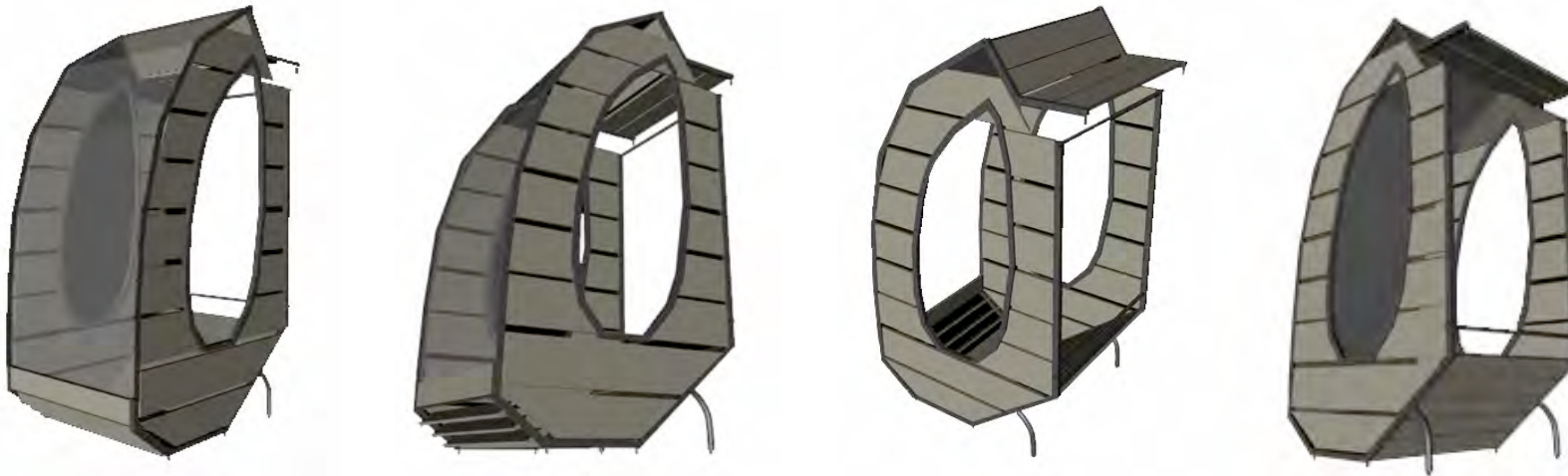
σύστημα κλειστό

Παραμένοντας στο επίπεδο 0, μπορεί κανείς να βρεθεί στον πρώτο όροφο του τμήματος Β (λόγω κλίσης εδάφους). Σχεδόν όλη η πρόσοψη απαρτιζόταν στο παρελθόν από γυάλινα ανοίγματα. Εκεί λοιπόν τώρα διαμορφώνονται οι **μονάδες ηλιοθεραπείας**. Αξιοποιώντας το νοτιοανατολικό προσανατολισμό της πρόσοψης, οι κατασκευές λειτουργούν ως συλλέκτες ήλιου, προκειμένου κάποιος να ζεσταθεί κατά τη περίοδο κυρίως του χειμώνα.

Δύο μεταλλικοί φορείς ξεκινούν βιδωτά από τη ταράτσα και καταλήγουν έπειτα από κατάλληλες κλίσεις στο πάτωμα του κάτω ορόφου. Στη πρώτη κλίση βρίσκεται το τζάμι-συλλέκτης, το οποίο βρίσκεται ανάμεσα από τους φορείς, με περσίδες στο κάτω μέρος για εξαερισμό του συστήματος προς τα πάνω. Οι δεύτερες κλίσεις ακολουθούν τις διαστάσεις ενός ξαπλωμένου σώματος πάνω στα ξύλινα σανίδια που κι αυτά με τη σειρά τους παραλαμβάνονται από τους μεταλλικούς φορείς. Το φάρδος και η θέση της κάθε μονάδας, εξαρτάται από τη πίσω σειρά των παραθύρων, καθώς επαναλαμβάνεται η γεωμετρία τους στη μπροστινή όψη.

μονάδες ηλιοθεραπείας

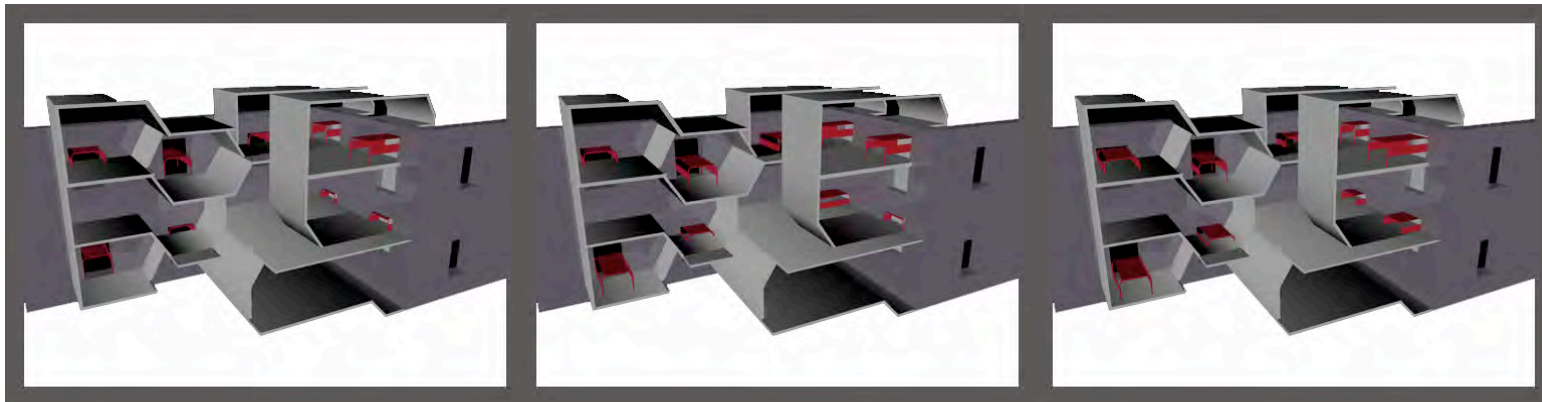
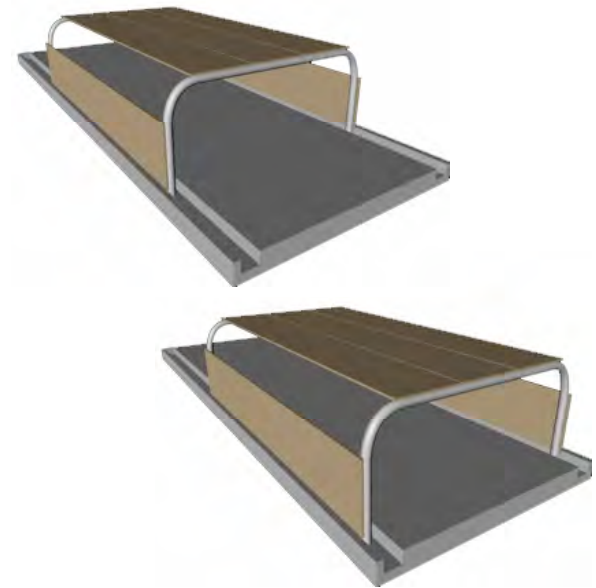
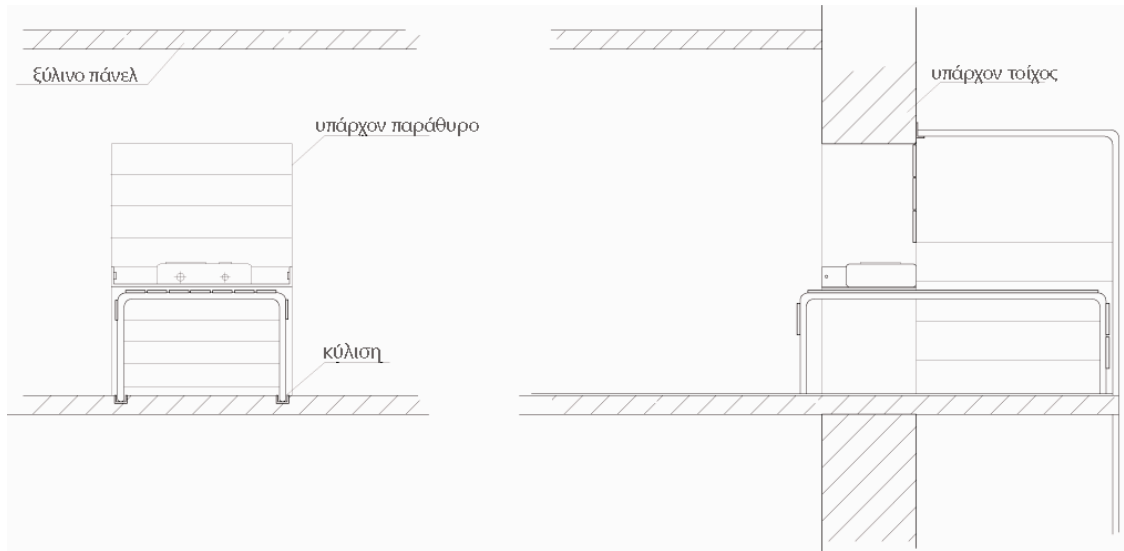

Στη πίσω μεριά λοιπόν του τμήματος Β στο σημείο όπου δημιουργείται η γωνία διαμορφώνονται οι **κατοικίες**. Επελέγη το σημείο αυτό διότι διαθέτει το μεγαλύτερο συνδυασμό παραθύρων προκειμένου να οι κατοικίες να διαθέτουν τον απαραίτητο εξοπλισμό, που αποθηκεύεται εντός τους.

Σε κάθε περίπτωση, το κρεβάτι αποσπάται από το παράθυρο πάνω σε δύο μεταλλικές μπάρες (διατομής Π) ενσωματωμένες στο πάτωμα. Αποτελείται από δύο μεταλλικούς φορείς (αυτοί που κυλούν) και τα ξύλινα σανίδια τα οποία παράπλευρα χρησιμεύουν και για να ανέβει κανείς τους 85 πόντους ύψους του. Πάνω από τους 85 πόντους βρίσκεται βιδωμένη στο παράθυρο η εστία κουζίνας. Όταν το σύστημα είναι κλειστό μπορεί κανείς να μαγειρέψει, ενώ όταν είναι ανοιχτό υπάρχει η δυνατότητα ύπνου ή φαγητού, χρησιμοποιώντας το ως τραπέζι. Το κάθισμα σε αυτό γίνεται είτε στα πρώτα σκαλοπάτια του εσωτερικού ή όταν δεν υπάρχουν, στα πτυσσόμενα τμήματα του τοίχου.

κύλιση κρεβατιού

Στο κατώτερο τμήμα της συνολικής κατασκευής, εκεί όπου το φως δεν επαρκεί διαμορφώνονται τα μπάνια. Τα παράθυρα αυτή τη φορά, στο χαμηλότερο τμήμα, λειτουργούν ως σύστημα αποχέτευσης του νερού που με σωλήνες και κατάλληλη χημική επεξεργασία καθαρισμού, διοχετεύουν τα υγρά στο ρέμα.

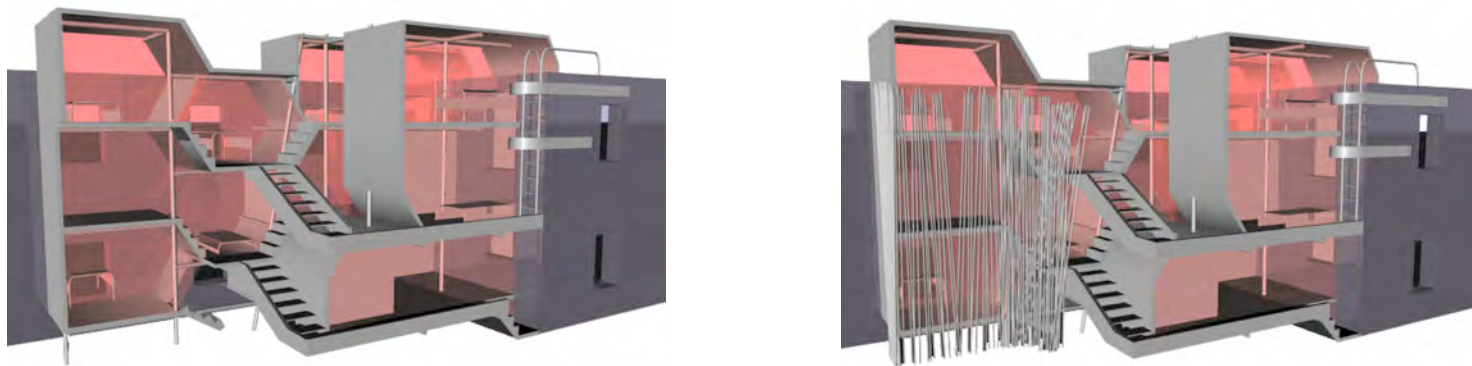
Όλη η κατασκευή βασίζεται σε μεταλλικό σκελετό που ξεκινά από το έδαφος, ενώ κάποια δοκάρια συνδέονται με τον υπάρχοντα τοίχο, ο οποίος έχει ήδη ενισχυθεί. Οι επένδυση του μεταλλικού σκελετού γίνεται με ξύλινες σανίδες, πάχους 10 εκ.

Λόγω του προσανατολισμού και της ελαφρότητας της κατασκευής, προτείνεται η κατοίκηση κατά προτίμηση τους καλοκαιρινές μήνες.

κατοικίες (φάσεις συναρμολόγησης)

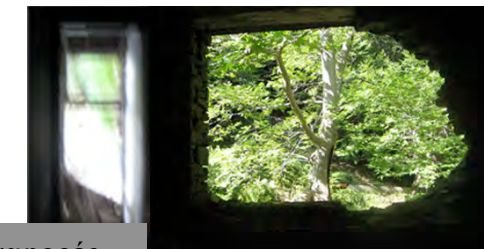
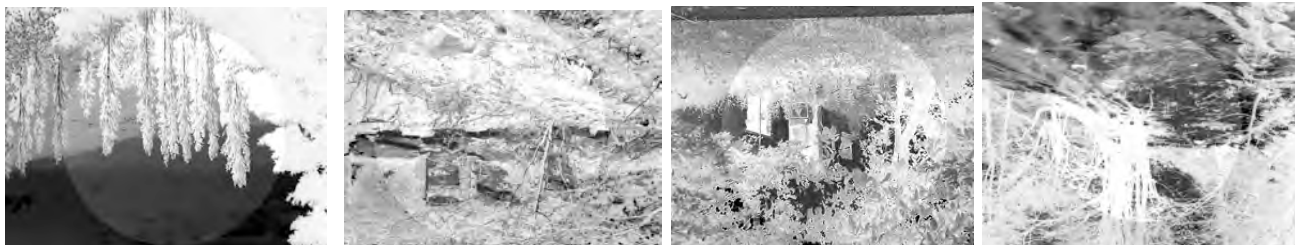
τελική μορφή κατοικιών

Στη δυτική πλευρά του σανατορίου, εκεί όπου το βουνό τείνει να γίνει ένα με το κτίριο, διαμορφώνεται με τον ίδιο βαθμιδωτό τρόπο το **αμφιθέατρο**. Ένας διάδρομος ξεκινά από μια άκρη της ταράτσας και περικλείει το σχήμα του αμφιθέατρου. Κάτω από το διάδρομο, μέχρι τις πρώτες κερκίδες ο χώρος χρησιμεύει για αποθήκευση και προβολή (projection) πάνω στο τμήμα του υπάρχοντος πλαϊνού κτίσματος. Η κλίση του, καθώς και ο διάδρομος που οδηγούν σε αυτό προσανατολίζουν προς τη περιοχή των βράχων, φυσικά διαμορφωμένοι ως καθίσματα. Έτσι συνεχίζεται η αμφιθεατρικότητα και στο βουνό, ενώ από τις υψηλότερες στάθμες υπάρχει και οπτική προς τη ταράτσα. Η πρόσβαση στο αμφιθέατρο γίνεται και από το διάδρομο πίσω από το κτίριο, αλλά και από το βουνό.

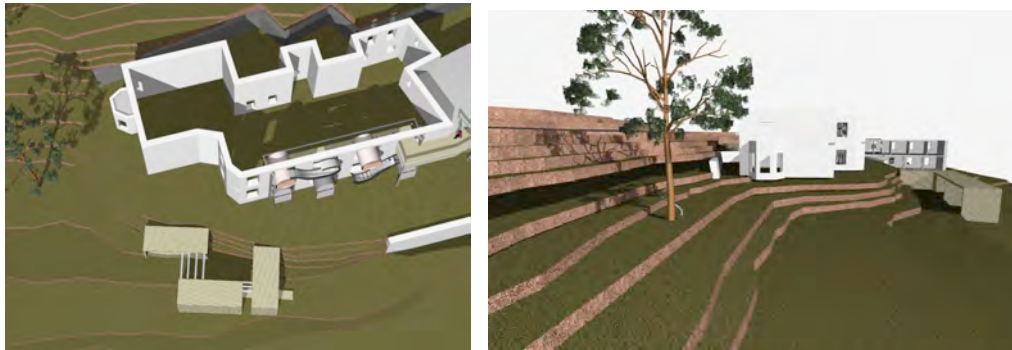
Από εκεί, από τον υπάρχον δρόμο, εκατέρωθεν του ρέματος και με προσανατολισμό τέσσερα σημεία βρίσκεται ένας **σκοτεινός θάλαμος** με οπές (camera obscura). Από τη μία πλευρά το βουνό, από την άλλη το ρέμα, έπειτα το σημείο με τα βράχια όπου αναβλύζει το νερό και τέταρτη οπτική το χωριό Χάνια απέναντι, αποτελούν το περιβάλλον του θαλάμου το οποίο μπορεί να δει κανείς από μέσα, αντεστραμμένο. Το φαινόμενο αυτό είναι γνωστό ως camera obscura και βασική αρχή της φωτογραφίας, λόγω αντανάκλασης των δεσμών φωτός. Πρόκειται για ένα ‘μαύρο κουτί’, εσωτερικά λευκό, με απόλυτη φωτοστεγανοποίηση και δυνατότητα να ανοιγοκλείνουν οι οπές, ώστε κάθε φορά να είναι μία ανοιχτή για να πραγματοποιηθεί το φαινόμενο. Αναλογιζόμενη πως το σανατόριο στη περίοδο ακμής του διέθετε σκοτεινό θάλαμο εμφάνισης φωτογραφιών, σήμερα κάτι τέτοιο δεν θα είχε αποτέλεσμα καθώς υπερτερεί η τεχνολογία. Το ‘κουτί’ αυτό όμως θα προσέφερε μία διαφορετική ανάγνωση του τοπίου. Λόγω της υψηλής στάθμης και του ρέματος μπροστά, ως κενό, ‘αποκαλύπτεται’ στην οπτική το πρεβαντόριο.

αναφορές

Από την άλλη πλευρά του αμφιθέατρου, ο τοίχος αντιστήριξης κατεβαίνει ως το επίπεδο 0, ακολουθεί τις ισοϋψείς του βουνού και διευρύνει περιοχές που δημιουργούν χώρους για **εστίες**. Ο σχεδιασμός τους ακολουθεί τη λογική του κτιρίου και εκεί όπου υπάρχουν εσοχές δημιουργούνται αντίστοιχα ‘ανοίγματα’, ώστε να δημιουργούνται συνθήκες συνεστίασης και χώροι για εστίες φωτιάς, προστατευμένες από το βουνό. Οι τοίχοι αυτοί σχεδιάστηκαν ως ένα διάτρητο πλέγμα, για να αποθηκεύονται τα ξύλα ή να στεγνώνουν και συγχρόνως να αποτελούν ένα εικαστικό αποτέλεσμα με κενά και πλήρη.

Τέλος, στο επίπεδο -1, ανάμεσα στο πέτρινο τοίχο αντιστήριξης στο περιβάλλον του κτιρίου και τις υψομετρικές καμπύλες ‘σφηνώνεται’ το **ιατρείο** και τα **μπάνια**. Αποτελούνται από τρία προκατασκευασμένα ‘κουτιά’, 6.00 X 2.80 μ.. Το ένα, το ιατρείο διαθέτει τον απαραίτητο εξοπλισμό, ατομικό λουτρό, κρεβάτι και ιατροφαρμακευτική παροχή για ένα περιπατητή του βουνού με πιθανό ατύχημα. Το δεύτερο που ενώνεται διαθέτει ντουζιέρες και το τρίτο τις τουαλέτες. Τα μπάνια χρησιμοποιούνται από τους τυχόν ασθενείς του ιατρείου, από τους χρήστες των σωλήνων ύπνου που βρίσκονται απέναντι, αλλά και από τους περιπλανώμενους στους χώρους εστιών και αμφιθέατρου.

Βρίσκονται σε κεντρικό σημείο για να χρησιμοποιούνται εύκολα και άμεσα, ενώ το ιατρείο να έχει εύκολη πρόσβαση και ο ασθενής να μη νιώθει αποκομμένος από την υπόλοιπη κοινωνία. Από την άλλη βρισκόμενα σε εσοχή δεν αποτελούν και περίοπτα αντικείμενα και εξασφαλίζουν ιδιωτικότητα στα μπάνια, μπροστά από τα οποία υπάρχει ξύλινο deck. Ο ξύλινος αυτός διάδρομος συνεχίζει με ελαφριά κλίση προς το ξέφωτο δίπλα από το σανατόριο. Το σημείο αυτό είναι μοναδικό καθώς έχει θέα και την περισσότερη διάρκεια της μέρας το βλέπει ο ήλιος. Έτσι μετά το μπάνιο μπορεί κανείς να στεγνώσει εκεί, να κρεμάσει τα ρούχα ή τις πετσέτες, να σταθεί ανάμεσα στα φυλλώματα, καθώς υπάρχουν ειδικές **καμπύλες κατασκευές**, που επαναλαμβάνουν γεωμετρίες των προσθηκών. Ακόμα ο ασθενής που πιθανότατα να μη μπορεί να ανέβει στη ταράτσα έχει τη δυνατότητα να ξαποστάσει εκεί.

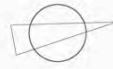
Οι καμπύλες αυτές κατασκευές, εγγράφουν τα σημεία των δέντρων και δημιουργούν περιμετρικά στάσεις. Ορισμένες εγγράφουν το σώμα και καταλήγουν σε κατασκευές σκαρφαλώματος ή απλώματος.

Το ιατρείο, οι κουζίνες και οι κατοικίες, προκειμένου για την ασφάλεια και ακεραιότητα λειτουργούν με ειδική μαγνητική κάρτα.

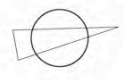
Η κάρτα αυτή θα προμηθεύεται από τον Ορειβατικό Σύλλογο και θα αποτελεί βασικό αντικείμενο στη τσάντα κάθε ορειβάτη.

κάτοψη επίπεδο +1
στάση +4.60

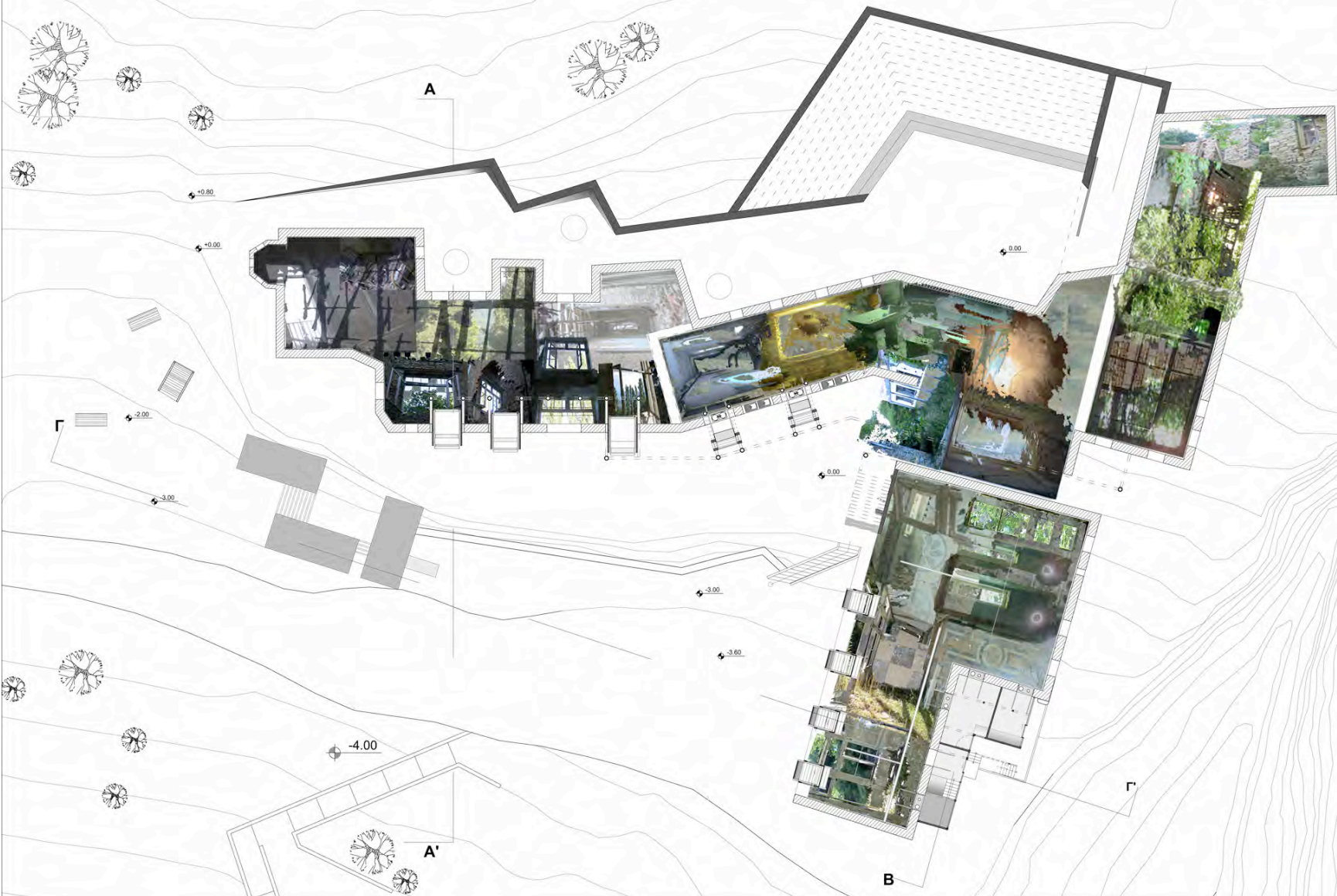

κάτοψη (επίπεδο 0)

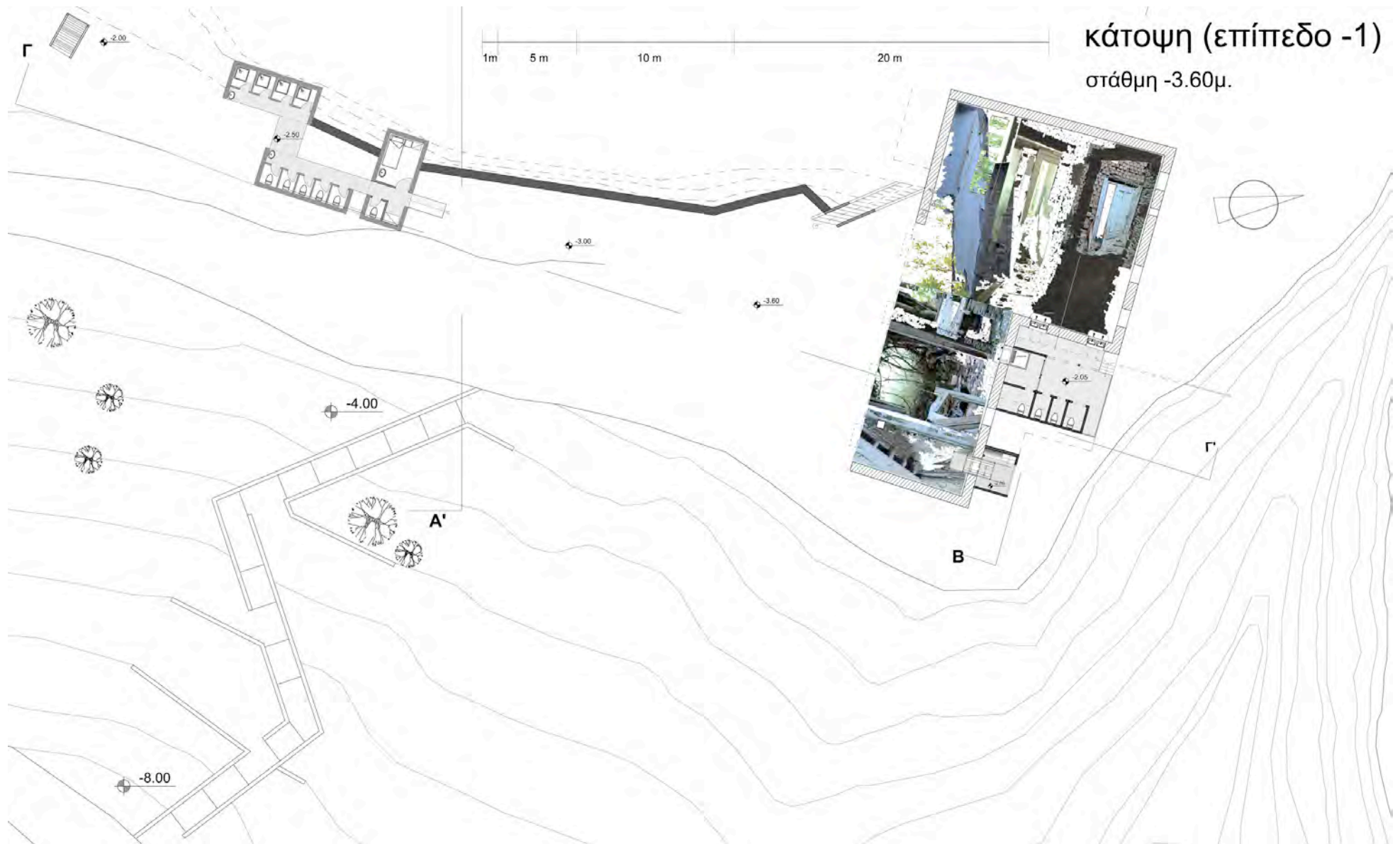
στάθμη +0.00

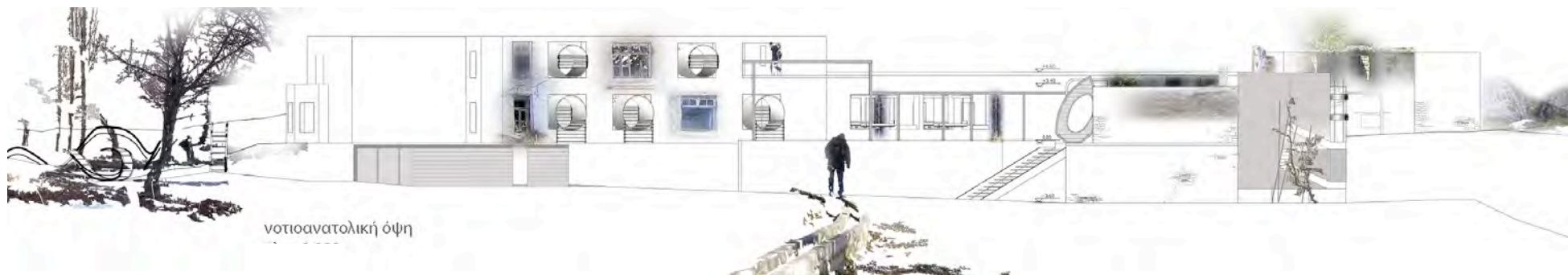
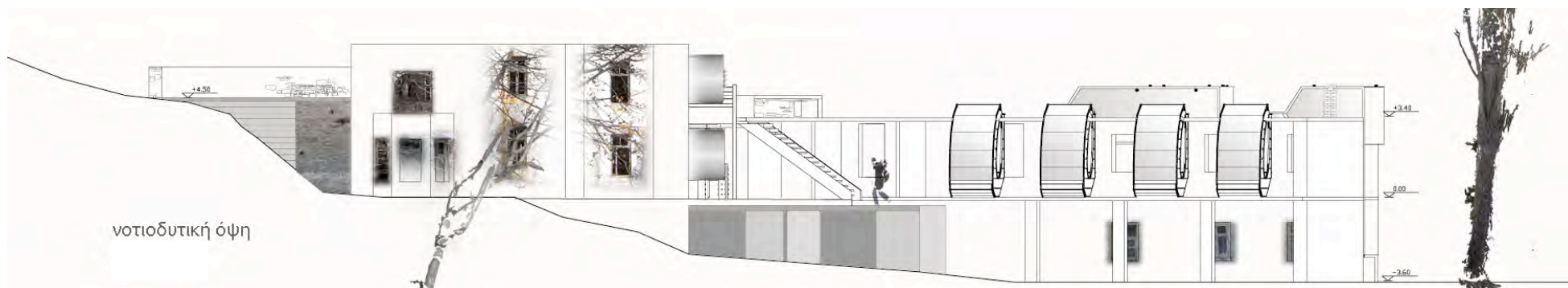

B'

κάτοψη (επίπεδο -1)
στάθμη -3.60μ.

Λειτουργίες- Ροές

Είχαν ήδη προχωρήσει και βγει σε μία από αυτές τις ταράτσες. Η ώρα ήταν μεσημεριανή και το φως του ηλίου έπεφτε κατακόρυφο πάνω τους, ελαχιστοποιώντας τις σκιές που άφηναν οι σιλουέτες τους πάνω στο μπετόν αρμέ. Η θέα από τη ταράτσα ήταν μοναδική.'

...

*'Ο δεύτερος άξονας αφορά την ηλιοθεραπεία και αεροθεραπεία των ασθενών στις ειδικά διαμορφωμένες ταράτσες και στοές που διαθέτει το νοσηλευτήριο.'*¹¹

Ο παρασιτισμός του κτιρίου ξεκινά με πυρήνα τη μεγάλη ταράτσα. Στην αρχή ως τόπο διακλάδωσης των λειτουργιών και έπειτα γίνεται 'κομμάτι' αναγκαίο προκειμένου να σταθούν, να 'γαντζωθούν' τα πρόσθετα σώματα. Ο ζωτικής σημασίας τόπος, τώρα γίνεται ζωτικής σημασίας για την επιβίωση των κατασκευών.

Με τη παραδοχή ότι ενισχύεται με κατάλληλα δοκάρια, η ταράτσα φιλοξενεί και διακλαδίζει τις λειτουργίες, αποτελώντας ξανά τη καρδιά της κοινότητας.

Η πρόσβαση αρχικά γίνεται ερχόμενος από το βουνό. Στη δυτική πλευρά το βουνό ενώνεται με το κτίριο, ενώ ο διάδρομος του αμφιθέατρου ορίζει και το βασικό της άξονα. Ένας άλλος ρόλος που προαναφέρθηκε, είναι να κατευθύνει προς το σημείο με τους βράχους-καθίσματα και το σκοτεινό θάλαμο. Λόγω υψομετρικής διαφοράς επίσης 'αποκαλύπτεται' η εσωτερική φύση του ερειπίου, τμήματος Γ.

Έπειτα πίσω, από το επίπεδο 0 ή από τις κερκίδες ανεβαίνει κανείς προς εκεί. Η θέση του αμφιθέατρου επελέγη εκεί, ώστε να αποτελεί συνέχεια του βουνού, να εκμεταλλεύεται το ύψος του σημείου, να προστατεύεται ηχητικά, ενώ ο παλιός τοίχος να ορίζει τη σκηνή.

Για προστασία από τις καιρικές συνθήκες, επελέγησαν και οι θέσεις των εστιών, ενώ συγχρόνως γίνεται και μια περιήγηση του κτιρίου και αξιοποιείται η πίσω όψη. Η πιθανή χρήση των εστιών προμηνύει τη κατοίκηση, από κάθε πλευρά πρόσβασης. Έπειτα ο διάδρομος των σωλήνων ενώνεται με το μεγάλο πλάτωμα από το οποίο οδηγούμαστε στο τμήμα Α, για ύπνο ή ξεκούραση. Ξεκινά από τη ταράτσα και ελίσσεται προς το εσωτερικό τμήμα Α για να νιώσει την εσωτερική εμπειρία του ερειπωμένου χώρου.

¹¹ Α.Σαράφη, Platanus Orientals, σελ.489

Πιο άμεση πρόσβαση από τη ταράτσα επίσης, γίνεται και στις ψηλότερες κατοικίες του βόρειου τμήματος. Συγχρόνως οι απολήξεις των τοίχων και δοκαριών τους δημιουργούν μία μεγάλη ξαπλώστρα. Απέναντι από εκεί, οι απολήξεις των μονάδων ηλιοθεραπείας αξιοποιούνται ως καθίσματα.

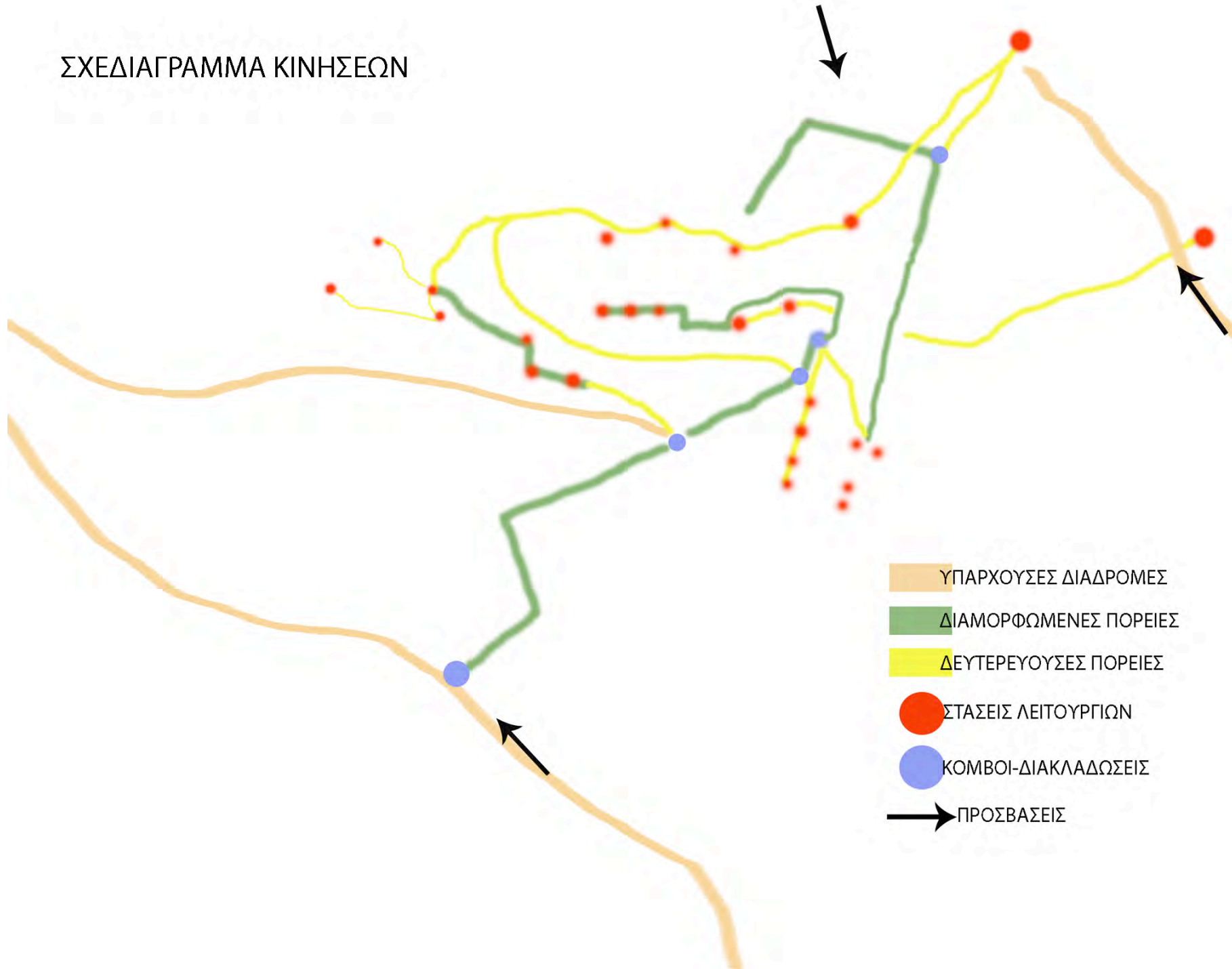
Ερχόμενος κανείς στο σανατόριο, πέρα από το βουνό, ακολουθεί ένα περιμετρικό δρόμο που οδηγεί στο χαμηλότερο επίπεδο(-1). Εκεί παρκάρει κάτω από τον όροφο του τμήματος Γ, ή αφήνει κάποιον ασθενή στο ιατρείο. Από το χώρο αυτό, όπως είπαμε ένας διάδρομος οδηγεί στο ξέφωτο.

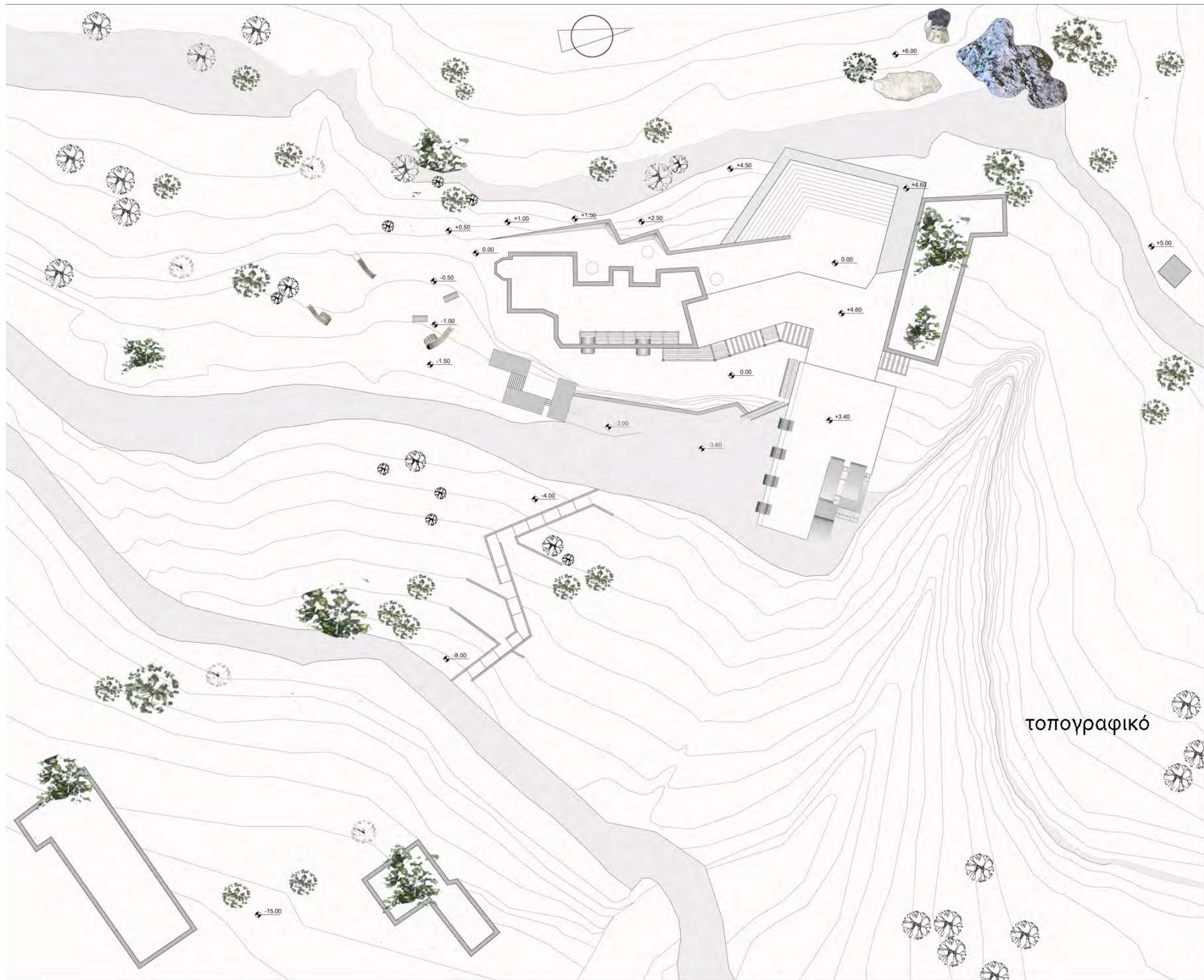
Ένας άλλος τρόπος, για τον πεζό, είναι να διαβεί το μονοπάτι που διασχίζει τη πλαγιά, αποφεύγοντας το περιμετρικό δρόμο. Στη συνέχεια του μονοπατιού αυτού και διατηρώντας τη γεωμετρία του βρίσκεται μία μεταλλική σκάλα, που οδηγεί απ' ευθείας στην ταράτσα. Έτσι πάει κανείς στους άνω σωλήνες χωρίς να χρειάζεται να κάνει το γύρο του κτιρίου.

Στο τμήμα όπου 'στεγάζονται' οι κουζίνες, από τα παράθυρα γίνεται αισθητή η εμπειρία του ερειπίου, ενώ ο διαμπερής άξονας περνώντας από το εσωτερικό, περνά στην άλλη μεριά του κτιρίου και το μονοπάτι οδηγεί στις κατοικίες και τα μπάνια.

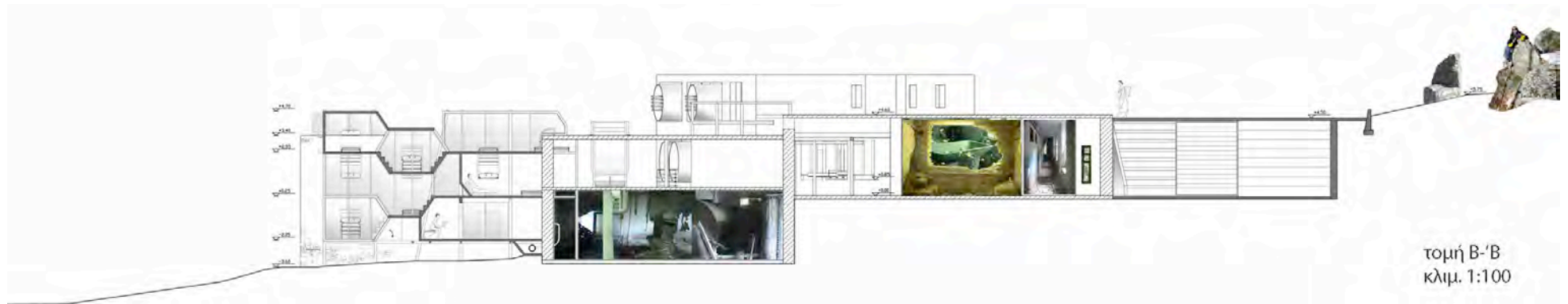

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΙΝΗΣΕΩΝ

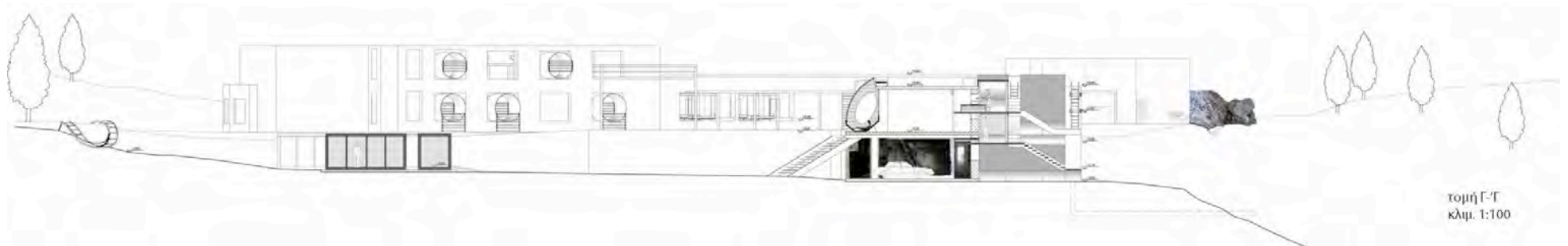
τοπογραφικό

τομή Β-Β
κλιμ. 1:100

τομή Α-Α
κλιμ. 1:100

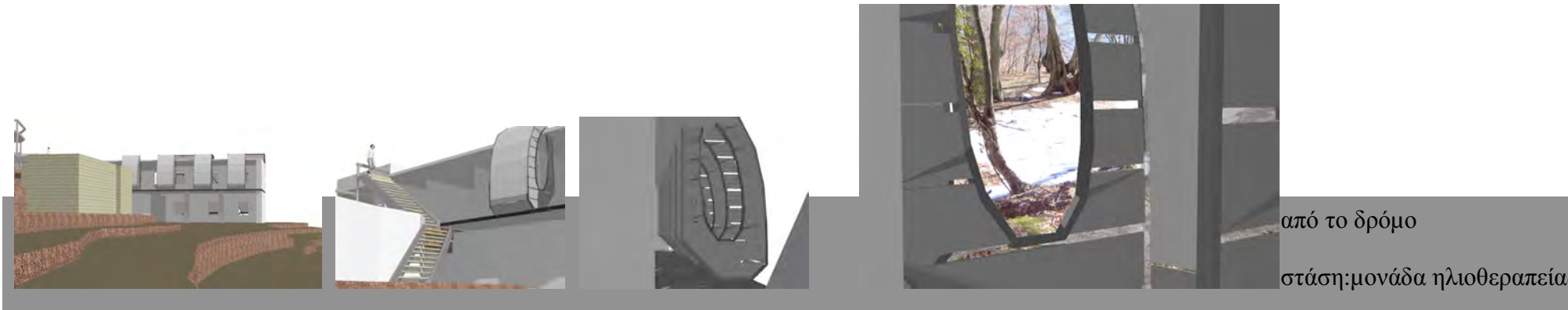
τομή Γ-Γ
κλιμ. 1:100

Όλες οι λειτουργίες συντελούν σε μία αρμονική, επαρκή διαμονή, ενώ μπορούν να φιλοξενήσουν και συναντήσεις στα πλαίσια ενός προγράμματος. Ξεκινώντας από τις ελάχιστες διαστάσεις του σώματος και με τη προστασία του ('το κουκούλωμα'), δημιουργείται ένα είδος **συλλογικής απομόνωσης**. Αυτόνομες, σχεδόν ατομικές μονάδες, επεισόδια, κρίκοι ενός ευρύτερου κοινωνικού κύκλου. Όπως στη τότε κοινωνία του βουνού.

*'..Γιατί εγώ δε βλέπω τους ασθενείς ωσάν μάζα, αλλά ωσάν ξεχωριστές οντότητες.'*¹²

¹² ο.π., σελ.488

ΟΡΑΜΑ

Η συλλογική αυτή απομόνωση, έχει στόχο πέρα από το καταφύγιο, να αποτελέσει και ένα είδος ψυχικής θεραπείας και ανάτασης. Σε συνδυασμό με την άθληση(περίπατος, ορειβασία) η βιωματική επαφή με τη φύση συνεισφέρει σε αυτό. Άλλωστε στις πρωταρχικές θεραπευτικές μεθόδους του γιατρού Καραμάνη, ήταν το γιάτρεμα της ψυχής.

‘Να κάνουν ηλιοθεραπεία, να κάνουν αεροθεραπεία, να κοιμηθούν ήσυχοι και μακριά από τη προκατάληψη που βαραίνει πάνω τους και τους εξουθενώνει ψυχολογικά.’

‘..και πάλι μπορούν να εμψυχήσουν το θάρρος για την επανάκτηση της ζωής, η ψυχολογική νόσος είναι εξάλλου αυτή που τρέφει τη σωματική;’

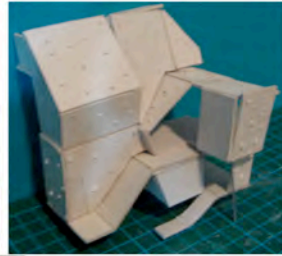
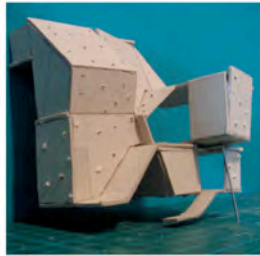
‘..αυτό το παραδείσιο βουνό, το αγαπημένο των Θεών, το αγαπημένο των ανθρώπων, με το θαυμάσιο κλίμα, την έλλειψη υγρασίας, τις διακλαδώσεις των δέντρων του, τον αγαθό του αέρα, τους πονόψυχους του ανθρώπους, είναι λες εκ Θεού προορισμένο να προσφέρει την υγεία.

... θα γίνει τούτο το βουνό ένας γαλήνιος τόπος, όπου η υγεία επανακτάται με την αρωγή της φύσης.’

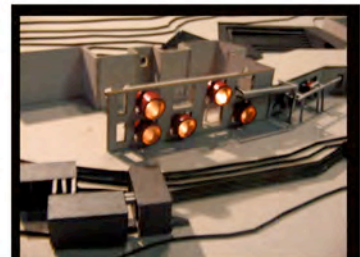
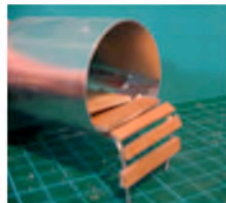
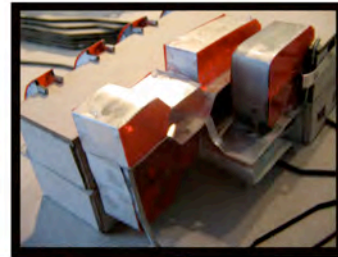
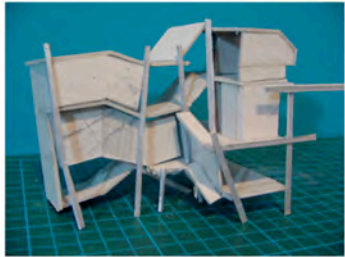
Ο Καραμάνης οραματιζόταν να εξαλείψει την ασθένεια και να αποτελέσει το μέρος αυτό, ένα τόπο χαράς και ευεξίας. Με μεγάλη ανακούφιση, ολοκληρώνοντας την εργασία διάβασα:

‘Και πως εκείνος θα μπορούσε να το μετατρέψει(σανατόριο) σε ένα ξενοδοχείο, να έρχονται νεόνυμφοι και οικογένειες και να παίρνουν το πρωινό τους στο πλάτωμα με θέα τη θάλασσα. Ορεινές διακοπές με ζέγνοιαστα γέλια. Χωρίς το βουβό πόνο.’¹³

¹³ ο.π. σελ.427

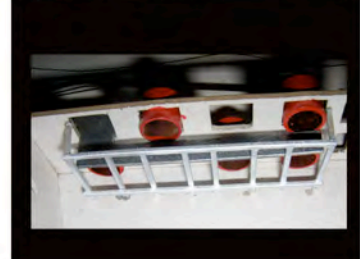

εξέλιξη κατοικίας και τελική φάση

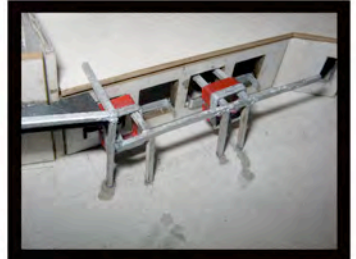
μονάδα ηλιοθεραπείας

υπαίθρια καθίσματα και κρεβάτι κατοικίας

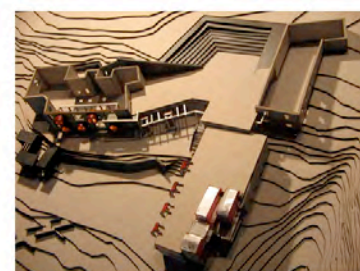
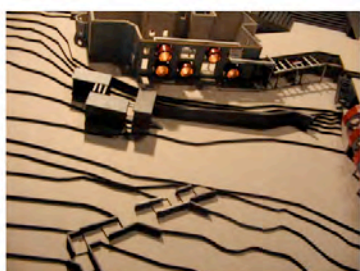
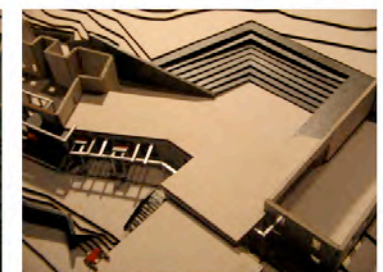
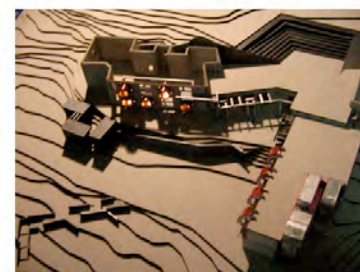
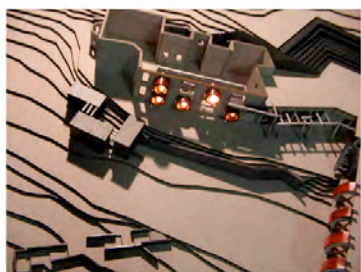
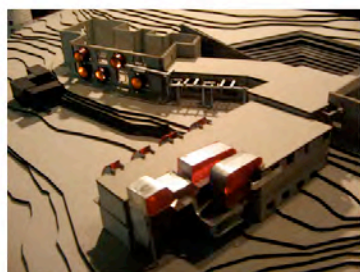
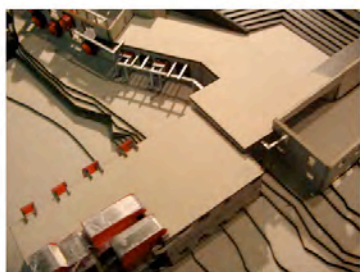
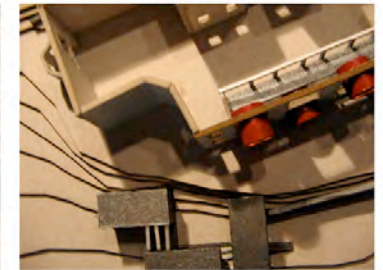
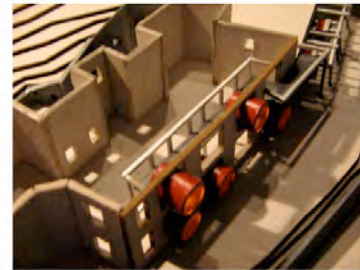
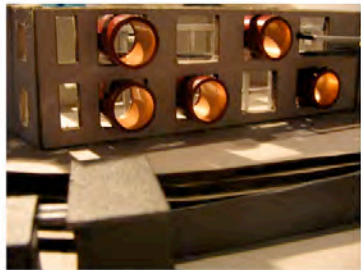
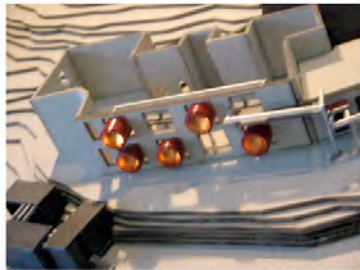
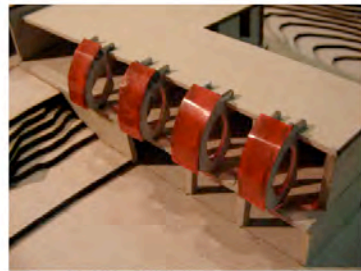
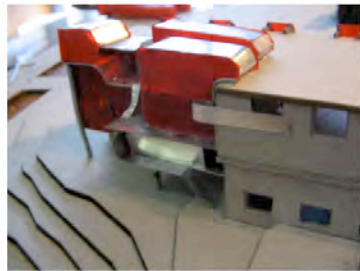
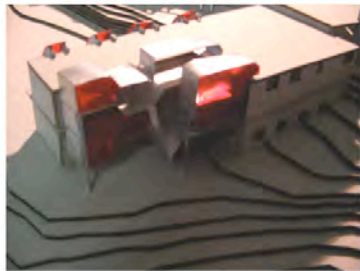

σωλήνες ύπνου

κουζίνες

γενικές απόψεις μακέτας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εν Βόλω, τεύχος 3^ο

αφιέρωμα: *Από τη Πόλη του Βόλου στο Σανατόριο Πηλίου, Κ.Γουργουλιάννης*

Ο Γεώργιος Καραμάνης και το Σανατόριο Πηλίου

Γ.Μουρογιάννης, εκδ. Δήμου Αγριάς

Το Μαγικό Βουνό

Thomas Mann, Δίφρος 1957

Το μαγικό βουνό του γιατρού Καραμάνη

Ελλάς 1995

Platanus Orientalis

Α.Σαράφη, Πατάκη 2003

Η Φυματίωση στη Λογοτεχνία

Έκδοση της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού 'ΠΝΕΥΜΩΝ' ,1997

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

www.eosvolos.gr

*‘..επρόκειτο να βρουν το νέο όραμα,
ο Ποιητής λειτουργούσε ως μαγνήτης των μεγάλων οραμάτων, που δεν τα είδε, αλλά τα διατύπωσε..’¹⁴*

Στο πρώτο αντάμωμα του σανατορίου, ένωσα δέος μπροστά σε ένα μεγάλο κτίριο εναρμονισμένο με τη φύση, μπροστά στη γοητεία του ερειπίου και της μοναδικής τοποθεσίας με την απέραντη θέα.

Διαβάζοντας και μαθαίνοντας για την ιστορία του, το ζήλο του Καραμάνη, τις συγγραφές που το περιγράφουν και αυτούς που πέρασαν από εκεί, καθέννας κουβαλώντας βιώματα, ελπίδες και όρεξη για μάθηση και ζωή, πλέον νιώθω ακόμα και σήμερα βαθιά συγκίνηση. Συγκίνηση, αλλά και σεβασμό που μου προξένησαν ευθύνη και όρεξη για τη καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση επανάχρησης του κτιρίου αυτού.

Πρόκειται για ένα κτίριο, μαγιά του οποίου ήταν η αγάπη και η αλληλεγγύη. Ένας τόπος ομόνοιας, συλλογικής ζωής και αλληλεγγύης. Σε ένα τέτοιο μέρος όπου βασιλεύει το ομαδικό πνεύμα, η θέληση και η μάθηση δεν χωρούν κακίες, προσωπικές φιλοδοξίες και προσβολές.

Παρ’ όλες τις δυσκολίες που αντιμετώπισα, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά το Κάρολο Γαλανό για τη γενική υποστήριξη. Ακόμα θερμές ευχαριστίες στην οικογένεια Μ.Κ. Κούμολου για τη παραχώρηση φωτογραφικού υλικού.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον αρχιτέκτονα και καθηγητή μου κ. Δ.Φιλιππιτζή για τη παροχή χρήσιμων πληροφοριών σχετικά με την υπάρχουσα κατάσταση.

Τέλος θα ήθελα να αναφέρω το φωτογράφο Τ.Ζαχαράκη για τις γνώσεις του σε θέματα σκοτεινού θαλάμου.

ευχαριστώ

¹⁴ ο.π. σελ. , με τον όρο ‘Ποιητής’, γίνεται αναφορά στο Κ.Παλαμά

